

„O națiune care aspiră să trăiască
trebuie să știe însă a-și aminti.“
V.A. Urechia¹⁾

Vasile Alexandrescu Urechia

Preocupări bibliologice

Biblioteca publică constituită pe baza unei biblioteci personale poartă amprenta autorului ei, este produsul interacțiunii dintre personalitatea respectivă și mediul social formată în procesul activității creatoare și practicii posesorului, raportate la epoca în care a trăit. Perenitatea ei este determinată de valoarea intrinsecă a colecțiilor și conceptul biblioteconomic ce i-au stat la bază. Biblioteca Publică „V.A. Urechia“ din Galați poate fi definită ca atare.

Vasile Alexandrescu Urechia își va fi format o imagine despre rolul unei biblioteci de uz public din lectura manifestului apel din anul 1846 pentru organizarea „Bibliotecii Române din Paris“²⁾, frecventată de el în anii de studii. Din acest apel va fi reținut unele principii biblioteconomice, avute în vedere la organizarea Bibliotecii Publice de la Galați și anume: scop, constituirea colecțiilor, orar de funcționare, apropierea de domiciliul beneficiarilor, loc de reuniuni culturale.

El a practicat în evidența bibliotecii personale din anii 1850/1851, o tehnică biblioteconomică apropiată cu cea din zilele noastre, primul pas spre evidența bibliografică în activitatea științifică și lucrările ulterioare, a introdus elemente de istorie a bibliotecilor în a sa *Istorie a școalelor*, supratitrată *Istoria culturii naționale*, a formulat elemente ale teoriei culturii și rolul ei în progresul social, cu accent pe școală, bibliotecă și carte.

Identificare, listarea și procurarea surselor primare și secundare de informare și documentare în exercitarea profesiei, elaborarea lucrărilor și asigurarea suportului documentar-științific acțiunii de promovare a instituției școlare și culturale, observarea organizării bibliotecilor frecventate de el în străinătate se conjugă cu formarea conceptului său biblioteconomic, concretizat Regulamentului bibliotecilor sancționat de Domnitorul Al.I. Cuza în 1864, în care este formulat conceptul de bibliotecă publică de stat.

Înainte de înființarea instituției gălțene a participat la constituirea Bibliotecii Academiei Române, a sprijinit redactarea și a avizat regulamentele unor biblioteci școlare, a încurajat inițiativele pentru înființarea de biblioteci de orice profil. Incepând cu anul 1889 organizează biblioteca sa personală ca Bibliotecă Publică de stat la Galați, o conduce direct până în anul 1901, aplică în practica instituțională gândirea sa biblioteconomică și bibliografică, elaborează considerații privind importanța și încadrarea bibliotecii publice în sistemul instituțional educațional, considerând-o una de bază în structura statului modern, alături de biserică, școală și muzeu.

În 1901 consemnează unele considerente privind rolul bibliotecii în slujba formării concetățenilor săi, în spiritul modernizării societății românești: „*Trebuința de biblioteci publice s-a simțit însă mai cu seamă la începutul renașterii noastre culturale. Oamenii de bine, români adevărați, au priceput însemnătatea acestor focare de cultură, au întrebuițat toate mijloacele ca să ridice nivelul cultural al țării, ca aceasta să se poată prezenta cum se cuvine în concertul popoarelor culte.*

Grație inteligenței și sacrificiilor făcute, ale anterioarelor generațiuni, țara noastră a câștigat sub

¹⁾ V.A. Urechia. Actele și Serbarea națională a inaugurării Societății pentru Gramatica și Glosarul Limbii Române. Buc., 1867, p. 29

²⁾ Sk[arlat] V. Vârnăv. Biblioteca Română din Paris. Paris, 1846, 13 p.

*toate raporturile și ea numără astăzi câteva bogate și bine organizate biblioteci.*³⁾

În colecționarea cărții, apreciată din punct de vedere al conținutului, raportat în special la România și români în contextul istoriei europene, a uzat de norme bibliofile: conținut, vechime, artă tipografică. Nucleul bibliotecii gălățene este format de ceea ce a adunat V.A. Urechia într-o viață. Biblioteca personală și după ce a devenit publică, completată cu achiziții și donații după inaugurare, a fost subordonată crezului său: ascendența, continuitatea, perenitatea românității, educația cetățenilor și modernizarea statului.

Valoarea colecțiilor Bibliotecii Publice „V.A. Urechia” de astăzi este determinată de biblioteca constituită ieri de patronul ei, cea mai bogată moștenire, cea mai mare și unitară colecție de literatură daco-romanică constituită sub direcția gândirii a unei singure personalități, conservată aproape în întregime într-o bibliotecă publică românească, începând cu tipărituri incunabulare și terminând cu manuscrise, cărți, litografii contemporane cu fondatorul.

Noțiunea *Daco-Românism* (*Daco-Roumanisme*), folosită de V.A. Urechia către sfârșitul secolului al XIX-lea, este o completare a conceptului *românism*, introdus și definit de el în 1859/1860, semnifică etnogeneza poporului român, descendența latină, aria etno-geografică determinată istoricește, pentru promovarea căreia va pleda permanent. *Daco-Românism*-ul, opus *naționalismului*, a fost subiect de presă în Europa, prilejuit de procesul memorandiștilor români de la Cluj, cu accente polemice în articolul semnat de generalul Tūr și scrisoare de răspuns a lui Urechia, publicate în noiembrie 1894.⁴⁾

Pentru aprecierea direcțiilor urmărite în constituirea colecțiilor bibliotecii personale și a locului ei ca instituție publică în contextul istoriei bibliotecilor din România, se impune punctarea evoluției personalității lui V.A. Urechia, formarea lui ca slujitor al ideii de punere și repunere a românilor în drepturile lor naturale, pentru ridicarea lor culturală, definită ca element hotărâtor în conștientizare faptului și asigurarea progresului pe calea civilizației în „concertul” popoarelor.

Formarea culturală a individului era considerată de V.A. Urechia o condiție sine qua non pentru dezvoltarea și progresul unei națiuni. În anul 1870, în plină evoluție a secolului naționalităților, formula considerației ce țin de teoria culturii, susținute cu teze programatice pentru instituția culturală și școlară:

*„O națiune incapabilă de a se putea dezvolta, este incapabilă de a-și apăra existența. De aceea toate națiunile, recunoscând cultura de primă condiție a existenței și măririi lor, s-au străduit să-și întrebuițeze toate forțele spre a înainta în cultură... Ce va fi această țară cultivată, dacă proprietarii ei nu vor poseda cultura necesară pentru a-i putea apăra existența? Căci astăzi cultura este arma ce mai puternică și neînvingibilă.”*⁵⁾

Aici și în altă parte, el considera națiunea o entitate spirituală, deși nu o definește ca atare, cum o va face Vasile Pârvan: *„Națiunea nu e un element biologic, ci unul spiritual.”*⁶⁾

Profesorul Vasile Alexandrescu Urechia, academician, deputat și senator în forul legislativ al țării, funcționar superior în administrația publică centrală, conducător și coordonator a diverse societăți guvernamentale și neguvernamentale, scriitor, istoric, pedagog și publicist, format în mediul patruzeciocist și uninoinist,

³⁾ Buletinul Fundațiunii Urechia, 1, noiembrie 1901, p.1

⁴⁾ Lettre de M. V.A. Urechia, Président du Comité central de la Ligue Roumaine au Général Tūr. Bucarest, l'Indépendance Roumaine, 1894, 13 p.

⁵⁾ Informațiunile bucureștene, 12–13 februarie, 1870, p. 1

⁶⁾ Comentând conceptul lui Vasile Pârvan, Ioan Alexandru îl actualizează și pe V.A. Urechia alături de Mihai Eminescu: „Așa dar, națiunile nu sunt doar o conglomeratie biologică, ci organisme spirituale, sun forțe spirituale iar ca atare rezultatul unei evoluții mult mai profunde decât al uneia pur biologice. Implică jertfe într-un topos: din punctul de vedere al acestui gânditor (Vasile Pârvan) care îl continuă pe Eminescu, nu există o altă evoluție pentru umanitate... Națiunile trebuie să existe ca atare pentru ca omul să nu cadă fie în animalitate, în viețuire doar biologică, fie în cosmopolitism neroditor”, conchidea Ion Alexandru în 1983. Daisaku Ikeda și Ion Alexandru. În Flacara, 32 (1468), 1983, august 5, p. 23

sub personalitatea lui Mihail Kogălniceanu, bazat pe cultura romanică asimilată, în comuniune de idei și acțiune cu C.A. Rosetti, V. Alecsandri, Al Odobescu, B.P. Hașdeu, A.D. Xenopol, C. Esarcu ș.a., a promovat drept profesiune de credință afirmarea și apărarea latinității și romanității în centrul și sudul Europei, a românismului în special. El a aparținut generației creatoare a României moderne, a fost ctitor de școală și instituție culturală, a fost un patriot cu o putere de dăruire rar întâlnită, un organizator și participant la acțiunile românilor de oriunde se aflau. Fără teamă de exagerare, se poate afirma că datorită și lui V.A. Urechia problema latinității din centrul și sud-estul european, a românilor în special, a bulversat Europa intelectuală și politică din ultimile decenii ale secolului al XIX-lea, a contribuit la propagarea ideii de uniificare și formarea unor state din centrul și sudul continentului european, hotărnicite în principal pe criterie etnice la începutul secolului al XX-lea.

Cunoașterea gândirii lui, așa cum a consemnat-o încă din anii de studii și cum a fost identificată de către alții, permite o percepție corectă a acțiunilor lui. Recunoașterea internațională a intervențiilor, cum se va vedea și aici, confirmă justetea celor întreprinse de el și constituie tot atâtea argumente ale afirmării prestigiului României în cercurile științifice și politice ale Europei din ultimul sfert al veacului al XIX-lea.

V.A. Urechia s-a situat în fruntea inițiativelor și acțiunilor, a sprijinit pe cele venite din altă parte, pentru activarea și reactivarea în conștiința europeană a existenței și permanenței latinității orientale, pentru apărarea ei în fața tendințelor ofensive de negare și desnaționalizare practicate de unele state, de curentele pangerman și panslav, concurente la rândul lor între ele.

V.A. Urechia a trăit și a participat la mai toate actele și evenimentele de seamă ale veacului său, când dezideratele românilor au început să devină realități, nu fără a întâmpina rezistența și împotrivirea statelor interesate de a nu se realiza. A fost martor, adolescent fiind, al începutului revoluției patruzecioptiste la Iași, participant la pregătirea și realizarea micii uniri, la proclamarea independenței și suveranității, activ în modernizarea statului și conștientizarea necesității întregirii statale.⁷⁾

Încă din anii adolescenței, tânărul Vasile Alexandru a manifestat un interes deosebit pentru învățatură, solicitând sprijinul material pentru continuarea studiilor. A devenit anecdotică prezentarea făcută de Mihail Kogălniceanu Domnitorului Grigore Alexandru Ghica în anul 1849:

„*« Măria Ta, ți-am adus un jăluitor, pasăre rară; nu cere slujbă, ci școală unde să învețe. »*

Cine ar fi putut bănuși că acel tânăr dornic de învățatură va avea să stăbată toate treptele ierarhiei sociale și că va face din carte unul din punctele crezului său spiritual?», sublinia retoric academicianul Șerban Cioculescu, rostind în anul 1971 discursul său „*La 70 de ani de la moartea lui V.A. Urechia*“⁸⁾, cu prilejul dezvelirii bustului în incinta Bibliotecii Publice din Galați.

Între domeniile abordate încă din anii tinereții (debutază în literatură și publicistică, încearcă o atitudine împotriva latinizării ardelenesti a învățământului din Iași pe când avea doar 16–17 ani) ispita istoriei la stăpânit toată viața, iar organizarea școlii și instituției cultrale a devenit pilonul conceptului său de modernizare a societății românești, încercând, pe cât l-au ținut puterile, stabilirea legăturilor în cauzalitate, condiții, efect, fapt.

De la Gheorghe Șincai, Mihail Kogălniceanu și de la Nicolae Bălcescu va fi învățat despre importanța străngerii izvoarelor scrise și nescrise pentru istoria românilor; confruntările cu afirmațiile potrivnice originii, formării și continuității poporului român în spațiul intra și extra carpatic, străjuit de fluviile ce-l înconjoară până la vărsare în Marea Neagră, îl vor fi convins de necesitatea colecționării și introducerii în circulație publică a cărții, de necesitatea demonstrațiilor cu istoria vie – limba, obiceiurile, portul –, argumente

⁷⁾ Pentru cunoaștere și înțelegerea personalității și operei lui V.A. Urechia în complexitatea lor vezi, alături de bogata bibliografie existentă, și monografia lui Vistian Goia, V.A. Urechia, Buc., 1979, 263 p.

⁸⁾ Șerban Cioculescu. La 70 de ani de la moartea lui V.A. Urechia, România literară, 25 nov. 1971, p. 4; 100 de ani de la înființarea primei biblioteci publice din județul Galați. Galați, 1974, p. 62

prezentate la reuniunile europene ce i-au prilejuit posibilitatea.

În gândirea lui N. Bălcescu, așezată în paginile *Magazinului istoric pentru Dacia*, în programul publicat de gazeta *Junimea Română* în 1851⁹⁾, găsim sorginea ideilor lui, susținute prin cuvânt, condei și faptă: proclamarea unității și suveranității românilor, situarea țării mai presus de toate, crearea cadrului instituțional pentru formarea culturală și ridicarea pe treptele civilizației a tuturor românilor, strângerea izvoarelor pentru demonstrarea existenței lor istorice.¹⁰⁾

Începând cu anul 1852, V.A. Urechia a fost o prezență publicistică, a fondat gazete, a publicat în ziarele românești, franceze și spaniole, abordând problematica stringentă pentru români și consăngenii lor, cum considera el popoarele neolatine.

La 23 de ani nota categoric în articolul *Situaținea*, publicat în gazeta *Opiniunea*, redactată la Paris în 1857, sintetizând ideile dezbătute de la cronicari la corifeii școlii ardelene: „*suveranitatea și unirea au umplut desigur toată existența acesui popor; istoria românilor este numai o istorie a acestor două principii naționale născute deodată cu primile manifestări politice ale românismului..., maturite prin experiența de veacuri, dezbătute mai mult de cât astăzi, prin vorbe, pe câmpul bătăliilor prin arme, răscumpărate în atâtea rânduri prin sânge, axiome ale românilor, ele nu mai sunt primitoare de dezbateri.*“

În paginile acestei gazete își va exprima convingerea unității latinității occidentale și orientale, notând, cu privire la condițiile prevăzute de Convenția de la Paris pentru viitorul Domn al Principatelor că „*un princip de origine latină, ne place să credem că nu este un princip străin, el fiind fiul uneia din surorile noastre, fiice ale mamei latine.*“

Tot din acest an avem dovada conștientizării descendenței comune a statelor neolatine, pentru fraternizarea, chiar federalizarea, cărora va pleda până în ultimul an al existenței sale pământene. În calitate de „secretar al biroului“ de propagandă a intereselor românilor, împreună cu C.A. Rosetti și Romalo, în timpul Congresului de la Paris din 1856, V.A. Urechia era la curent cu tendințele țărilor participante, acționa preocupat de soarta Principatelor Române, făcea, în acest scop, cum îi va scrie lui G. Sion, „*antecameră pe la toate persoanele influente.*“¹¹⁾

În acest context, considerăm că sunt de reținut comentariile sale cu privire la ginta latină și la rolul ei în pacea europeană, așa cum le-a consemnat în presa spaniolă în anul 1858, cu atât mai valabile, cu cât ele au fost formulate în anii tinereții.

„*Cât zăbovește la Madrid, prin cumnatul său Charles Bally–Baillire, l-a cunoscut pe Emilio Castelar, care nu va întârzia să adere la ideea fraternizării latine susținute de Urechia. În acest răstimp l-a mai întâlnit... și pe ziaristul N.Rivera la al cărui ziar La Discusion a colaborat.*“ A fost una din căile prin care V.A. Urechia a intrat în relații cu personalități spaniole, cum afirmă P. Păltănea.¹²⁾

La Madrid, Urechia încerca, în paginile gazetei *La Discusion*, să argumenteze necesitatea unirii popoarelor neolatine din orientul și occidentul Europei, formarea unui curent panlatin, în contrapondere a curentelor pangerman și panslav concurente pentru dominația Europei. În septembrie 1870, Urechia va

⁹⁾ Apud: Barbu Teodorescu. *Istoria bibliografiei române*. Ediția a 2-a. Buc., 1972, p. 44

¹⁰⁾ „Pre ajunge la acest scop, se sublinia în programul gazetei *Junimea Română*, vom întrebuința gândirea sub toate formele ei: vom tracta arte, literatură, istorie, politică, morală, toate dintr-un singur punct de vedere. Patria. La noi, elementele care constituie o naționalitate (limba, suvenirurile, obiceiurile etc.) S-au păstrat neatînse. Însă aceste mine neprețuite trebuiesc lucrate: avem o formă o literatură națională, industrie națională, arte naționale. Când acestea vor exista și când suflarea libertății le va da viață, ne vom crede popor nemuritor. Aceasta este gândirea noastră, țe scopul e de a interese pe toți la ideea de o renaștere națională, de o civilizație română.“ Vezi: Barbu Teodorescu. *Istoria bibliografie române*. Ed. A2-a. Buc, 1972, p. 44

¹¹⁾ *Opiniunea*, I, 1, 3 martie, p. 1; 9 aprilie 1857, p. 1; Vezi: V. Goia, op. cit. P. 24

¹²⁾ P. Păltănea. V.A. Urechia – Interferențe cu lumea spaniolă. În: *România în istoria universallă*, III/1, Iași, 1988, p. 897–909

(re)publica în paginile *Informațiunilor bucureștene* unele opinii formulate atunci, considerate valabile în conjunctura europeană a anului, valabilitate prelungită și în prima jumătate a secolului următor, dacă luăm între cauzele celor două conflagrații mondiale și conflictul latent și activ dintre cele trei curente europene – panslav, pangerman, panlatin.

În acel context, sublinia cât de necunoscută era descendența latină a românilor în anumite medii spaniole, italiene și franceze și consecințele nefavorabile ambelor părți, citând o convorbire cu N. Rivera, în care îi atrăgea atenția: „*De aceea sunteți și d–voastră și italienii și chiar și francezii nepotenți, pentru că nu ne cunoaștem bine unii pe alții*”.

Este interesantă și de reținut rememorarea celor publicate la Madrid, așa cum le-a consemnat în 1870.¹³⁾

Se va fi lăsat convins de necesitatea repunerii în circulație publică a problematicii tratate în 1858 și de scrisoare de septembrie 1870 a lui M. Kogălniceanu. Acesta îi atrăgea atenția asupra situației precare a României în contextul european post conflictual franco–prus, „*ca frunza pe apă... pe care va afunda-o cel întâi vânt*...”¹⁴⁾

Numit pentru anul școlar 1859/1860 profesor la Iași, își schițează programul în primul său curs, situând educația patriotică pe planul întâi, definind românismul ca fațetă a patriotismului; el avea să le spună elevilor săi: „*Ceea ce, mai ales, vă pot promite, este că vă voi învăța de a vă iubi națiunea și limba ei..., a vă încălzi inima, aprinzând în ea acel sentiment, ce mi-am permis al numi eu pentru prima oară, cu numele dulce de «Românism».* Și acest simțământ nu vi-l voi împărtăși falsificând **Adevărul istoric** în favoarea «**naționalismului**».”¹⁵⁾

V.A. Urechia nu a promovat naționalismul. Iubirea de neam și limbă, cultivarea sentimentului descendenței latine erau *românism*, *adevăr istoric*, promis a nu fi sacrificat în favoarea *naționalismului*. Românismul a fost crezul lui V.A. Urechia pe care a zidit cultul națiunii și al patriei la generații de studenți și nu numai, a susținut formarea și modernizarea bisericii, școlii, bibliotecii și muzeului ca instituții fundamentale

¹³⁾ Informațiunile bucureștene, I, 1870, septembrie 20, p. 1–2: În anul 1858, aflându-mă la Madrid și făcând prețioase cunoștințe cu cei mai mulți bărbați, care azi conduc soarta Iberiei, dar care pe atunci erau în opoziție și luptau crâncen; amicitia binevoitoare a d–lor Em Cstellar, Nicolae Rivera și alții, mi-a deschis câte un loc onorabil în coloanele ziarelor... În «La Discussion»... de sub direcțiunea d–lui N. Rivera, între alte articole despre România, am publicat în numărul din 25 septembrie, acel an, niște studii asupra situațiunii de atunci și despre războaiele, ce le credeam aproape, între cele trei rase din Europa: latină, germană, slavă...: «războaiele ni se pare nouă a fi consecințe ale modului antagonist, ce mereu sporește, între cele trei rase ce-și împart Europa: rasa latină, rasa germană și rasa slavă. Pacea Europei este echilibrarea între ele a acestor trei stârpe. Din nefericire această pace se face pe fie ce zi mai anevoie, căci amenință a se stabili o specie de superioritate între aceste elemente... Al treilea element, latinul, e din nefericire cel care se prezintă sub condițiile cele mai nefavorabile. El e împărțit în naționalități distincte, care, pe lângă că abia se cunosc între ele, sunt chiar și în sineși îmbucătățite. Românii desmeardă unirea lor... ale cărei avantaje ne propunem a le demonstra în curând, atât cu referință la naționalitatea românilor, cât și la a ceea ce are cu întreaga rasă, din care românimea e un membru mai important decât se crede...; ceea ce înțelegem prin unificațiunea stârpei neolatine, este stabilirea acelor relațiuni care trebuie să existe între frați, chiar și când nu locuiesc sub același acoperământ și au interese diverse...; ceea ce dorim este de a vedea stabilită ca o catenă fără soluțiune de continuitate, care să lege în un singur interes comun (apărarea reciprocă) diferitele familii ale rasei noastre.» Apoi, după multe conjuncturi, care, vai!, se realizează așa de curând în războiul dintre Austria și Prusia și dintre Prusia și Franța, adăugai: «– Nici unul dintre popoarele latine nu reprezintă, deși în mic, speranțele, tendințele și starea întregului element ca România. Situată tocmai între cele două reprezentante ale două rase, în luptă și între ele, panslavismul și pangermanismul, naționalitatea română nu a putut ieși aproape intactă din luptă, decât grație echilibrului natural al puterilor acestor elemente. România, politic chemată Principatele–Române, mai sub directe loviri ale neamicilor, a înțeles mai bine de cât toți frații latini, nu numai cu relațiune la sineși, ci și în relațiunea cu întregul element.» **Aceste idei nu am încetat de a le urmări de la 1858...**

¹⁴⁾ BVAU, Ms. II/494; Situațiunea României (I). Informațiunile din Iași, 7 noiembrie 1870, p. 1–2. Vezi și Buletinul Fundației Urechia. Seria nouă, 2–3, iunie 1991, p. 10–11 și 28–29

¹⁵⁾ V.A. Urechia. Scrisoare de bun rămas adresată domnilor studenți de la Facultatea de litere din București. Buc., 1901, p. 2

ale statului în apărarea „cetății“.

În anul 1860, fiind ministru ad-interim la Ministerul Instrucțiunii din Moldova în guvernul M. Kogălniceanu, va trimite primii cinci studenți bursieri la Torino. În scrisoarea adresată lui Camillo Bonso îi cerea: „*Faceți din tinerii noștri români ceva mai bun decât svanți; faceți-i pe ei mai latini, demni descendenți din Roma, mama națiunii lor*“. În anul 1900, la deschiderea Congresului Unuinii Studenților Latini de la Alais-Fanța, va reaminti aceasta, precizând că schimbul de studenți între țările latine este calea spre realizarea fraternității, a federalizării latine, îndemnându-i să acționeze pentru realizarea ei.¹⁶⁾

La 15 septembrie 1860, în preziua inaugurării Universității din Iași, cum sublinia el, înființează hebdomadarul *Ateneul Român*, pentru ca în octombrie să se organizeze și *Societatea Ateneul Român*, considerată de el germenul Societății Academice de mai târziu.

Ateneul „*se dizolvă în Iași prin risipirea membrilor*“ și va renaște în 1865 la București, devenind cea mai activă societate pentru promovarea culturii. V.A. Urechia a fost unul dintre cei mai activi ateneiști, fiind în conducere și la întretăierea dintre cele două secole. Din inițiativa lui s-a înființat în 1866, ca structură în cadrul Ateneului Român, *Societatea pentru învățătura poporului român*, al cărei președinte a și fost. Societatea avea ca scop organizarea, dezvoltarea și protecția învățământului național, „*și organizarea școlilor și cursurilor pentru adulți*“. Înființarea de noi școli, îmbunătățirea stării celor existente, introducerea învățământului profesional pentru „*renașterea și înflorirea comerțului și industriei naționale*“, elaborarea de cărți didactice „*mai multe și mai puțin costisitoare*“, generalizarea învățământului „*între români fără deosebire de provincie și a stării ca instrucția generală, gratuită și obligatorie să devină o realitate în România, așa ca să ajungă a nu mai fi român fără să știe a citi și a scrie*“, stipula Statutul Societății din 1868.¹⁷⁾

Acesta este începutul încercărilor de combatere a analfabetismului, plagă socială care nu a fost eradicată nici astăzi la noi și aiurea.

Tot în cadrul Ateneului a luat ființă și *Societatea Filarmonică* și, mai apoi, *Societatea Amicii Artelor Frumoase*.

Cu prilejul jubileului de 25 de ani, V.A. Urechia sublinia implicarea Ateneului, prin dezbatere publică, în chestiunile privind organizarea și funcționarea statală: „*dorim noi, cei de la 1865, să arătăm un lucru istoricului culturii române, acela, că Ateneul nu este și n-a fost o instituție care pierdea din vedere... realitatea lucrurilor; Ateneul urmărește pas cu pas evoluția patriei române... multe din cele dobândite în direcțiunea organizării noastre statale au fost mai întâi dezbătute, clarificate la tribuna Ateneului. Ateneul Român a fost școala doctrinei politice și sociale, cât și neîntrecut focar de cultură.*“¹⁸⁾

În 1864, fiind numit profesor la catedra de istoria și literatura românilor la Facultatea de litere din București, își va continua programul de cultivare a sentimentului patriotic. În același an este „rechemat“ și ca director în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, calitate în care va relua imediat diligențele pentru organizarea Societății Academice. Este mai puțin cunoscut și recunoscut travaliul lui de până la inaugurare ei, așa cum a simțit el că trebuie relatat; o va face publicând „*Actele și Serbarea națională a inaugurării Societății...*“

El este mai mult decât membru fondator al celei mai înalte instituții de cultură, *Academia Română*; este *părintele ei!* Ideea de academie a conturat-o în anul 1859. În *Memoar pentru starea învățături publice din Moldova*, întocmit la propunerea lui M. Kogălniceanu, tânărul Ministru al Instrucțiunii din Moldova propunea „*să se formeze o academie de profesori și oameni literați care să se ocupe de analizări și descoperiri gramaticale și istorice naționale, cu stabilirea unei gramatici și a unui dicționar, statornicind și pre-*

¹⁶⁾ V.A. Urechia. L'idée latine chez les roumains. Alais, 1900, p. 10

¹⁷⁾ Statutele Societății pentru învățătura poporului român. Buc., 1868

¹⁸⁾ V.A. Urechia. Dare de seamă... citită la 24 noiembrie 1890, cu prilejul serbării Jubileului de 25 de ani a instituției. Bu., 1891, p. 25, 32-35

miuri anuale.“ V.A. Urechia este autorul și a demersurilor ulterioare, implicat în redactarea tuturor actelor oficiale pentru constituirea *Societății Literare Române*, inclusiv în realizarea serbării inaugurale de la 1 august 1867.¹⁹⁾

Activitatea lui V.A. Urechia la Academie a fost prodigioasă, fiind în repetate rânduri vicepreședinte, secretar general, președinte de secție, autor de programe de cercetare și regulamente. *Analele Academiei Române* sunt atestatul documentar al activității lui; aici sunt publicate comunicările științifice, intervențiile și informațiile despre cele întreprinse de el.

Anul 1869, când, împreună cu Al. Odobescu, participă la Congresul de arheologie de la Paris, marchează începutul prezenței lui V.A. Urechia la reuniunile științifice internaționale, fiind remarcat și apreciat ca o personalitate în domeniul cercetării și apărării interesului etnic în general, al descendenței și contiuității latinătății în centrul și sudul Europei în special.

Încă din anii de studii parisiene este posibil să fi luat la cunoștință de problematica cercetărilor etnografice, pentru ca mai apoi să devină un fervent participant la punerea în practică a programului Societății Etnografice, respectiv Institutul Etnografic din Paris. Între V.A. Urechia și Léon de Rosny²⁰⁾, președintele Societății, animator al promovării cercetărilor etnografice, s-au stabilit relații de colaborare și prietenie, ba-

¹⁹⁾ V.A. Urechia. Opere complete. Vol. 1, Buc., 1883, p. 101; Actele și Serbarea națională a inaugurării Societății pentru Gramatica și Glosarul Limbii Române. Buc., 1867, p. 3–4, 29. Aici el va relata evoluția demersurilor de la propunerea din anul 1859 la inaugurare: să se formeze o academie de profesori și oameni literați care să se ocupe de analizări și descoperiri gramaticale și istorice naționale, cu stabilirea unei gramatici și a unui dicționar. Ideea a simțit-o oricare bun român, dar primele lucrări în sensul ei fură: a) O adresă ce am trimis,... către Ministerul din Muntenia, cu invitarea a se asocia cu inima și cu fonduri la organizarea unei Societăți din membri de prin toate părțile României, care să se ocupe cu dicționarul limbii. Această încercare nu reuși, dar sămânța fu aruncată! b) Organizarea la Iași a Ateneului Român fu iarăși o încercare ce făcui în înțelesul Societății ce propusesem. Această primă Societate literară, științifică și artistică, de după Unirea Principatelor, se dizolvă în Iași prin risipirea membrilor; ea renăscu însă, sunt patru ani, în București spre a fi precursora Societății Academice. În București, ideea unei Societăți academice o urmăreau bărbați iluștri ai republicii literare și științifice: DD. Boerescu, Sion, Laurian, Bolintineanu etc.; se ocupară chiar și cu proiecte de statute pentru o asemenea. Deși acele statute nu vorbeau de o Academie a tuturor românilor liberi și a celor din diferitele provincii supuse sceptorului străin, aceasta ar fi urmat, de bunăseamă, ca o consecvență naturală, dacă proiectul se realiza. Proiectul nu se realizează, dar avu de efect deșteptarea atențiunii publice asupra uestiunii și atunci nemuritorul D. Evangeli Zappa, veni să ofere sumele ce se știe pentru gramatică și dicționar. În anul 1864, având onoarea de a fi rechemat la directoratul Ministerului Instrucțiunii Publice, am încheiat un proces verbal, prin care, constatând că calea pe care întase afacerea, nu putea să ducă la rezultatele căutate, propusei Ministrului meu de atunci, D.N. Crețulescu, mai fără modifiacăiune regulamentul ce stă decretat în Martie 1866, pentru înființarea unei Societăți compusă din români din toate provinciile române. D. Crețulescu aprobă propunerea și dobâinind și avizul favorabil în total al Consiliului de Miniștri și Consiliului de Stat. Aceste consilii îl adoptară și D. N. Crețulescu îl supuse Domnitorului Cuza. Fără a da refuzul său, Domnitorul (după cum mi-a spus în timp onor. D. Crețulescu) nu aprobă raportul. D. Ministru și așa lucru stătu în arhivele Ministerului. Mi se dete ca motiv neaprobării Domnești, temerea că guvernele Austrie și Rusiei nu vor permite românii supușilor lor de a veni la adunare; știu chiar că unele negociațiuni verbale se și încercară de D-nu Ministru, în acest sens, cu D-nii consuli. D. Cariagdi, unul din următorii D-lui N. Crețulescu, cercă din nou să recapete aprobarea Domnitorului asupra referatului pregătit sub D. N. Crețulescu, dar și D. Cariagdi nu reuși. Atunci, fără altă explicație, pusei pe referatul întors rezoluția: „La dosar adastând vreme mai bună.“ De câte ori se schimba un ministru, eu ceream să trec, între primile lucrări, regulamentul Societății! Era însă sortit ca onoarea realizării marii idei a organizării Societății Literare să fie a guvernului din 11 Februarie, și în deosebi a D. lui Ministru Instrucțiunii Publice, C.A. Rosetti. Onoare dar bărbaților care au aprobat lucrarea; respectul nostru însă și tuturor acelor bărbați care, o mărturisim, încă sub Domnia lui Cuza se încercară, stăruiară, deși fără să reușească a organiza Societatea Literară a tuturor românilor, care sub protecțiunea înaltă a iubitului nostru Domn Carol I, în mai puțin de două luni se transformă din prunc, în bărbat, din Societate Literară în Academia Română.

²⁰⁾ Léon-Louis-Lucien Prunol de Rosny, orientalist și etnograf francez (1837–1916). A studiat chineza și japoneza. A îndeplinit diverse funcții diplomatice, ca trimis al Franței. În 1858 a fondat Societate Etnografică din Paris, devenit Institutul Etnografic francez. În 1863 a deschis un curs de limbă japoneză la Școala de limbi orientale, devenind titularul catedrei în 1868. În 1886 a fost numit director adjunct la l’Ecole de hauts études. S-a ocupat de studiul americanismului, fondând Societatea etnografică americană. A lăsat o bogată operă, zeci de lucrări științifice, istorice și etnografice asiatice și europene, despre interferențele lor, despre budism și taoism. S-a ocupat de studiul ligvistice japoneze și chineze. În anul 1900 a publicat Tratatul de etnografie. A fost Cavalier al legiunii de onoare. A fost posesorul unei mari biblioteci de orientalistică, istorie, geografie, lingvistică. Vezi: Larousse du XX-e siècle..., Paris, f. a., p. 49 și alte ciclopedii franceze.

zate pe comuniunea preocupărilor, pe stimă și respect reciproc, rezultate din îndelungata lor colaborare, ceea ce va ușura propulsarea problematicii latinătății oriental-europene pe ordinea de zi a activităților științifice cu caracter istorico-etnografic din Europa. El se va situa în primile rânduri ale membrilor activi ai Societății, respectiv Institutului Etnografic, al cărui membru pe viață a fost ales. L. de Rosny îl considera un asociat în cercetările promovate de Institutul Etnografic, iar Urechia îl numea „președintele meu de la Paris”.²¹⁾

În anul 1873 este prezent la prima sesiune a Congresului Internațional de Orientalistică, care îi acordă *Diploma de onoare*, „pour services rendus à l'oeuvre internationale.”²²⁾ Aceasta este prima apreciere a contribuțiilor sale la promovarea problemelor de interes internațional, ce va deschide seria distincțiilor ce le va primi până în ultimul an al vieții.

În același an va înainta Academiei Române²³⁾ un program de cercetare pluridisciplinar – între care etnografia și folclorul, mărturii încă vii ce trebuiau cunoscute și înregistrate, sunt situate în prim plan –, ce poate fi pus în legătură cu cele comunicate și discutate la Congresul internațional de la Paris.

În cadrul acestui program poate fi înscrisă și publicarea în anul 1891 culegerii sale *Legende române* ce a avut o largă circulație. Urechia era convins că folclorul și legendele, producții literare receptate de publicul larg, contribuiau la cunoașterea trecutului, la formarea conștiinței naționale și civice. Nu este lipsit de importanță menționarea faptului că între cărțile lui care nu puteau intra în Transilvania decât prin anticariatele din Viena, fiind oprite de cenzura maghiară, cum îi scria Emilian Micu, unul dintre cei ce s-au ocupat de tranzitul cărții românești peste Carpați, a fost și *Legende române*. Unele legende din acest volum au fost apreciate în lumea literară europeană, fiind traduse în limbile franceză și italiană.²⁴⁾

În anul 1878 V.A. Urechia era considerat o autoritate în domeniul istoriei și etnografiei latinătății europene. I s-a încredințat conducerea lucrărilor din cea de-a doua zi a Congresului Internațional de Științe Etnografice de la Paris. Prin comunicarea *Despre etnografia română*, atrăgea atenția asupra României, subliniind rolul ei de „santinela a lumii latine la poarta invaziilor barbare”. A combătut aberațiile lui Gauthier Claubry, a demonstrat că românii nu sunt slavi și albanezi, că „există români, valahi, până la Atena, Epir, Tesalia”. Fiind martor la lucrările Congresului, B. Vinesiu scria lui Iosif Vulcan despre locul ce l-a ocupat V.A. Urechia în lumea științifică prezentă: „Chiar de a doua zi fu ales președinte. Nu a fost ședință în care d-sa să nu fi luat cuvântul, arătând că și România are oameni de știință, că și România se interesează de întreaga umanitate, dorind binele tuturor...”

Succesul poetului de la Mircești, dobândit de curând la Montpellier, e mare; el arată o vitejie românească pe câmpia literară; succesul dlui Urechia la Paris este tot așa de mare și strălucit; el artă Franței, Europei întregi, ba chiar Americii (căci și ea se reprezenta la congres) că între Dunăre și Carpați sunt tot

²¹⁾ Bibl. Acad. S19CCLI: Scrisoare către Regina Elisabeta

²²⁾ Arh. BVAU, Pac. XXXII/27; (D. V/462): CONGRÈS INTERNATIONAL DES ORIENTALISTES. Première session tenue à Paris Sance d'Ouverture à la Sorbonne, le 1er Septembre – Cloture de la Session, le 10 Septembre 1873. DIPLOME d'honneur Décerné au nom du Congrès à Monsieur le Dr. B.–Al. Urechia de Bucarest, pour services rendus à l'oeuvre internationale. Paris, 1er Septembrie 1873. Le Président de la commission des récompense. Paris, 1 septembre 1873

²³⁾ Apud: Alexandru Dobre. Un program inedit de cercetare la Academie în 1873. Memoriile Secției de Științe Istorice. Seria IV, t. XVI, 1991. Buc., 1993, p. 33–61

²⁴⁾ Ordini Cavallereschi Rumeni pel Cavaliere Emanuele Portal. Palermo, 1899, cu dedicația: Hommage à l'illustre V.A. Urechia. 1 Mai 1899. Sunt publicate Cântecul Gintei Latine și Soarta rea: „Han fatto versioni in provenzale e in francese di quest'inno i miei illustri amici Mistral e De Berlucy Perussis”, p. 13; 1) L'Urechia, che ci onora di sua amicizia d'uno splendido volume di Legende Române, delle quale una: Soarta rea (La mala fortuna) fu volta in italiano dall'illustre, Louis de Sarran d'Allard, e publicata nel volume delle Leggende latine (Palermo – Reber 1898), del quale curammo l'edizione”, p. 8

*așa de buni erudiți, ca în Europa occidentală.*²⁵⁾

În anul următor, Institutul Etnografic din Paris va oferi lui V.A. Urechia bustul său, operă al sculptorului Wladimir Hegel, „*un témoignage de sa sympathie, en souvenir de sa savante participation au Congrès International des Sciences Ethnographiques*”²⁶⁾ din 1878.

În anul 1879 se înființează Societatea de Cultură Macedo–Română, V.A. Urechia fiind proclamat membru fondator. În anul 1880 a editat cunoscutul *Album Macedo–Român*, o poligrafie cu producții literare, istorice și artistice semnate de români, aromâni, francezi, italieni, tot atâtea opinii ce demonstau unitatea latinătății orientale cu cea occidentală, un răspuns la falsele susțineri ale lui G. Claubry, dar și mijloc pentru strângerea fondurilor pentru școli, biserici și cărți pentru românii de dincolo de Dunăre. Culegerea a fost apreciată ca un document ce demonstă unitatea în spirit și limbă a popoarelor neolatine.

Léon Berlucy–Perussis din Aix–en–Provence a considerat această poligrafie un „*testament al alianței celor șapte literaturi latine*”²⁷⁾.

În anul 1895 Societatea de Cultură Macedo–Română îi va acorda lui V.A. Urechia diploma de onoare pentru meritele și forța sa de persuasiune în favoarea macedo–românilor.²⁸⁾

Institutul Etnografic din Paris îi va acorda medalia de bronz, având inscripționat pe avers textul „*Republique Française. Liberté, égalité, fraternité*”, iar pe revers „*Institution Ethnographique. B. A. Urechia son délégué general pour Roumanie 1880*”, iar în anul următor i-a acordat „*Medaille d’honneur V. Al. Urechia son délégué a Bucarest 1881*”.

În anul 1882, Institutul Etnografic și Asociația Internațională a Oamenilor Știință, Științelor Literare și Artelor frumoase din Paris au instituit *Premiul Urechia* pentru cercetări etnografice, însoțit de medalia de aur, argint și bronz (realizată de P. Tasset), având pe avers efigia și numele *V. Alexandrescu Urechia*, iar pe revers, etajat, textul: „*Institution Ethnographique – Association Internationale des Hommes de science – Sciences littérature beaux–arts. Épreuve. Prix Urechia*”.²⁹⁾

La 17 ianuarie 1883 V.A. Urechia a fost omagiat în plenul Congresului anual de științe etnografice de la Paris, prilej cu care președintele Léon de Rosny, adresându-i-se direct, rostea: „*un coleg care ați dat atâtea dovezi ale zelului și devotamentului pentru asociația noastră internațională și confraternă... Ați fost un colaborator distins al lucrărilor noastre, mai ales în vremea primului Congres internațional de științe etnografice ținut la Paris, odată cu Expoziția Universală din 1878. Ne-ați prezentat atunci acest neam tânăr, viteaz, care ține cu strășnicie, pe malurile Dunării, în Carpați, pe malurile Mării Negre și până în Macedonia și Epir, unde are numeroși frați, drapelul ideii gallo–latine în mijlocul populațiilor slave și neariene din vremea Turciei europene.*”³⁰⁾

²⁵⁾ B. Vinesiu. Congresul etnografic și dl Urechia. În: Familia, 16/28 iulie 1878, p. 342

²⁶⁾ Arh. BVU, Doc. Pac. XXXII/50: Le Conseil Central de l’Institution Ethnographique, désirant donner à M. V. Al. Urechia, député, son Délégué Général, à Bucarest, un témoignage de sa sympathie, en souvenir de sa savante participation au Congrès international des Sciences Ethnographiques, Session inaugurale tenue à Paris en MDCCCLXXVIII. Fait à Paris le XI aout MDCCCXXIX. Et ont signé les soussignés pour le Conceil Centrale et pour le Congrès. Léon de Rosny, présidention Ethnographique Conseil Central

²⁷⁾ V. Goia. Op. cit. p. 141

²⁸⁾ Arh. BVAU, Pac. XXXII/36. (D. V/457)

²⁹⁾ Arh. BVAU, Ds. CXIV, Inventarul medaliilor comemorative... 1929, f. 6, sunt descrise medaliile „de argint” și de „alt material”, care se află la Muzeul de Istorie Galați. Ms. IV/183: M. Itu și E. Potorac semnalau, în comunicarea susținută la aniversare a Bibliotecii „V.A. Urechia” 1965, că D. Sturdza a donat un exemplar din medalia de argint Bibliotecii Academiei.

³⁰⁾ P. Păltănea. Paris 1882. Premiul Internațional V.A. Urechia, Magazin Istoric, XXX, 1, ianuarie 1996, p. 60–62

A fost declarat membru pe viață a Institutului Etnografic și al Asociației internaționale a Omenilor de știință, literă și arte frumoase din Franța.

V.A. Urechia nu se împăca cu ideea de a lăsa fără răspuns falsele informații despre români introduse în circulație de diverși neinformați ori rău intenționați, în Franța și prin manuale școlare. A considerat că adevărul trebuie spus de un francez; l-a convins pe L. de Rosny să o facă; l-a invitat în România, unde i-a organizat o primire extraordinară. Rosny a avut convorbiri memorabile cu Regele Carol I și Regina Elisabeta. Va convinge guvernul României să finanțeze publicarea cărții *La Patrie des Romains d'Orient. Études ethnographiques, géographiques, historiques, économiques et littéraires, Paris –Bucarest, 1882*, ediția bibliofilă Paris, 1884. L. de Rosny îi dedică această sinteză asupra latinității orientale, citează din intervențiile lui la Congresul din 1878, publicate de Societatea Etnografică, din *Încercare Bibliografică pentru Istria și Dalmația*, din lucrările lui A.D. Xenopol și Gr. Tocilescu.

Este un exemplu de o corectă și avizată propagandă externă a României. Puțini au înțeles atunci bunele intenții ale lui Urechia, l-au uitat cu totul cei de azi, care ar fi trebuit să-i urmeze exemplul.

Marcat de personalitatea prietenului său, de eforturile pentru susținerea cercetărilor și publicarea rezultatelor acestora, impresionat de gestul de a-și instituționaliza biblioteca personală ca unitate publică, L. de Rosny a dorit să doneze în anul 1901 propria sa bibliotecă de orientalistă Bibliotecii Publice din Galați, solicitând în schimb doar onoarea de i se acorda cetățenia română.

Anul 1893 îi oferă lui V.A. Urechia un nou prilejul de a reafirma în fața Europei problema latinității și continuității daco-romane, amenințată în interiorul arcului carpatic de politica de desnaționalizare, accentuată după instalarea dualismului austro-ungar în anul 1861, culminând cu persecutarea și arestarea memorandiștilor români. Urmând exemplul studenților clujeni, a trimis un Apel la peste 150 de personalități culturale, științifice și politice din Europa, pentru a lua poziție în favoarea memorandiștilor transilvăneni.

A primit numeroase studii, articole, sinteze ale istoriei românilor, însemnări, maxime, adeziuni de solidarizare cu poporul român în general, în apărarea frunțașilor transilvăneni în special. Reunite într-o culegere, semnificativ intitulată, *Voci latine. De la frați la frați*, publicată și difuzată în anul 1894³¹⁾ în toată Europa, au constituit o sursă pentru informarea celor ce nu cunoșteau istoria zonei, au pus în mișcare intelectualitatea, au format opinii în favoarea drepturilor națiunilor, ale dreptului natural al românilor în Transilvania. A. De Gubernatis va folosi materiale publicate în lucrarea sa *La Roumanie et Roumains*, scrisă în urma unei călătorii în România (asemenea lui Rosny), dedicată și lui V.A. Urechia.³²⁾

George Oprescu a remarcat și ținuta grafică a *Albumului Macedo –Român* și culegerii *Voci Latine. De la frați la frați* din 1894, subliniind în anul 1940: „sunt cele mai frumoase și elegante cărți românești de la sfârșitul secolului”³³⁾

Înainte și în timpul procesului memorandiștilor români din 1894, supranumit procesul secolului, V.A. Urechia și biroul de presă deschis la Cluj de Liga Culturală, al cărei președinte era, au organizat și realizat cea mai susținută campanie europeană de presă în favoarea românilor. Peste 500 de articole, studii și informații au fost publicate de 113 ziare și reviste, în deosebi de limbă franceză, azi, câte au mai rămas, fiind depozitate la Galați.³⁴⁾

³¹⁾ Vezi și *Voci latine. De la frați la frați*. Ediție în limba română îngrihită și prefațată de N. Oprea. Galați, 1993, XIX, 140 p. + facs.

³²⁾ Angelo De Gubernatis. *La Roumanie et Roumains*. Florence, 1898, p. 291, 296, 297

³³⁾ G. Oprescu. *Grafica românească în secolul al XIX-lea*. Vol. 1, Buc., 1942, p. 6–7

³⁴⁾ N. Oprea. *Ecoul Procesului Memorandumului în presa străină*. În: Centenarul reviste *Transilvania*, Sibiu, 1969, p. 95–110. Pentru istoricul prolemei vezi: Ștefan Pascu și C.G. Marinescu. *Răsunetul internațional al luptei românilor pentru unitate națională*. Cluj–Napoca, 1890, 435 p.

În anul 1895, la Conferința Interparlamentară de la Bruxelles, V.A. Urechia a avut o confruntare „aprinșă” cu paralamentarii maghiari privind problema Transilvaniei, abordată cu aceleași argumente folosite în scrisoare de răspuns adresată generalului Tür. Intervențiile sale au fost considerate un succes diplomatic în fața parlamentarilor de la Budapesta.

Argumentând ideea latinității și continuității în spațiul carpato-danubian, autorii au pledat pentru demonstrarea unității etnice, a dreptului la unitate politică a românilor.

Impresionat de intervențiile la reuniunile internaționale din 1895, Iosif Vulcan va remarca convingerile lui Urechia materializate în acțiuni, îi va publica portretul pe prima pagină a revistei *Familia*, îndoit de o notiță biografică, un interesant protret spiritual:³⁵⁾ „*Bărbatul al cărui portret ilustrează pagina aceasta, este unul din fruntașii cei mai bine cunoscuți ai neamului românesc... Activitatea sa de pretutindeni însă se întrunește într-un singur scop, care este deșteptare, răspândirea și afirmarea culturii naționale;... Ori de câte ori se ivește la ordinea zile vr-o idee națională sau culturală, în țară sau în țările vecine locuite de români, numai decât apare și cu condeiul și cu graiul, făcându-i propagandă între ai noștri și în străinătate, stăruind cu zel neobosit pentru dobândirea învingerii dorite.*”

Presa străină îl va remarca printre personalitățile participante la Congresul Internațional de la Bordeaux, un „*nume care reprezintă o autoritate în marele probleme politice, științifice și literare ce preocupă pe «sora noastră din extremitatea latină», România*”, cum sublinia E. Romuald în revista *L'Encyclopédie Contemporaine Illustrée* din Paris, publicând pe prima pagină o sinteză biografică, cea mai completă apărută în străinătate, după știrea noastră.³⁶⁾

Este această pagină un atestat al persistenței prestigiului României, utilă, în economia subiectului, pentru cunoașterea modului în care a fost receptat în plan european V.A. Urechia: „*Printre personalitățile europene participante la ultimul Congres al Limbilor Romanice de la Bordeaux, l-am remarcat pe Dl senator Vasile A. Urechia... Avem certitudinea că cititorii noștri vor parcurge cu interes textul ce urmează. Efectiv, noi am dorit să omagiem pe savantul erudit și talentatul scriitor, dar să și evidențiem marea prietenie manifestată pentru țara noastră de unul dintre cei mai devotați și curajoși campioni ai progresului intelectual.*”

După ce prezintă biografia detaliată a lui V.A. Urechia, Romuald conchide: „*Liberal, dar înainte de toate naționalist, Dl Urechia a reprezentat și continuă să reprezinte în Senat, al cărui vicepreședinte a fost în diferite etape, orașul Galați, unul dintre principalele porturi de pe Dunăre. Orașul Galați datorează senatorului său una dintre cele mai frumoase biblioteci din țară și un muzeu. Activitatea sa de ziarist n-a fost mai puțin importantă decât de cea de om politic. Pe când era la Paris, a condus ziarul românesc Opiniunea prin care a pledat pentru unirea celor două principate. Revenit în Moldova, a colaborat cu Dnii Ion Codrescu, Kogălniceanu și Melinescu la Ziarul Zimbrul și Vulturul, apoi la renumitul ziar Steaua Dunării. În aceeași măsură a fost corespondent la un apreciabil număr de ziare franceze, ca, de exemplu, trei din timpul Imperiului: Constitutionnel, La Patrie, le Pays, iar mai târziu a scris corespondențe pentru le Siècle, la Presse, le Temps etc. Prieten apropiat cu regretatul Emile Aollas, Dl Urechia cunoaște de asemenea politica noastră internă pentru că el a fost inițiat în cea a țării sale. Șederea la Paris, sentimentele sale pentru Franța vor fi contribuit mult la manifestările de simpatie pentru francezi ce au avut loc la București... Ca membru al Academiei Române, la fondarea căreia a colaborat prezintă interesante comunicări, totdeauna apreciate de colegii săi și de auditoriul ședințelor publice ale Ilustrei Societăți. Membru corespondent al Academiei Spaniole, al Societății Economice din Madrid, membru fondator al Ateneului Român, delegat general al Asociației franceze a oamenilor de litere și știință, președinte al Societății Macedo-Române, membru pe viață*”

³⁵⁾ V.A. Urechia. În: *Familia*, 20, 25/6 iulie 1895, p. 301, 302

³⁶⁾ E. Romuald. M. Vasile A. Urechia de Bucurest. În: *L'Encyclopédie Contemporaine Illustrée*, 12 decembrie 1895, p. 297–298. Arh. BVAU, Ds. CXIX, f. 7

al Institutului Etnografic din Paris, membru a mai multor Congrese europene, Dl V.A. Urechia a ocupat întotdeauna un loc de onoare în sânul tuturor acestor asociații. El a luat parte la Congresul Limbilor Române de la Bordeaux și la Congresul de la Bruxelles. La acesta din urmă, la Conferința Interparlamentară a avut o discuție aprinsă cu delegații maghiari. În sfârșit, printre ultimile lucrări, semnalăm apariția la București cu două luni în urmă, făcută cu mare trudă, a unui frumos volum de colecția Institutului Etnografic, redactat de Dl Léon de Rosny, savantul profesor al Școlii de Înalte Studii. M.S. Regina, Carmen Sylva, a colaborat la apariția acestei lucrări, ce face mare onoare României.“

Consiliul Heraldic al Franței îi acordă, în 1897, Diploma de membru onorific, consacându-i astfel meritele și în acest domeniu, pentru ca în anul 1899 să fie ales Președinte de onoare. În diploma respectivă îi sunt înscrise titlurile științifice, politice și unele distincții, între care Cavaler al Legiunii de Onoare. În același an, Societatea franceză de Arheologie pentru conservarea monumentelor istorice îl nominalizează ca membru din străinătate și-i acordă Diploma prin care este împuternicit a identifica, descrie și interveni pentru împiedicarea degradării monumentelor, pentru a se lua măsuri de conservare a lor. În anul 1898 Secția Spaniolă a Societății Internaționale Crucea Roșie îi acordă titlul de membru asociat și medalia de argint pentru activitatea sa în slujba păcii. În anul 1900 îi sunt acordate titlul și diploma „*Viro clarissimo*” de către Conimbricensis Instituti Praeses Socique, Vale, posibil și ca o încununare pentru reușita festivităților de la Roma, apreciate ca sărbătoare a tuturor popoarelor latine.³⁷⁾

Cu prilejul Congresului internațional de istorie din octombrie 1899, V.A. Urechia va organiza o festivitate la Columna lui Traian de la Roma, cu depunerea unei coroane de bronz. Onoarea gestului a revenit țaranului Gheorghe Cârțan, legendarul Badea Cârțan, la propunerea lui Angelo De Gubernatis. Festivitatea a fost oficializată de guvernul italian prin participarea miniștrilor săi, discursuri și protocol diplomatic. În

³⁷⁾ Arh. BVAU, Pac., XXXII/37, D. V/459: Conseil Héraldique de France. Diplôme de Membre Honoraire offert à Son Excellence Monsieur Vasile A. Urechia. Ancien Ministre de l'Instruction Publique et des Cultes. Vice-Président du Sénat du Royaume de Roumanie. Officier de la Légion d'Honneur. Grand Officier de plusieurs Ordres, Membre de l'Académie Roumaine, etc., etc., etc. En exécution de la délibération en date du 27 Février 1897. Le Président, Vicomte de Poli. Paris, le 27 Février 1897.

Pac. XXXII/41, D. V/60: CONSEIL HÉRALDIQUE DE FRANCE Diplôme de Président d'honneur à Son Excellence Monsieur Vasile A. Urechia. En exécution de la délibération en date du 31 Janvier 1899. Le Président, Vicomte de Poli. Paris, le 31 Janvier 1899.

Pac. XXXII/25: SOCIÉTÉ FRANÇAISE D'ARCHÉOLOGIE POUR LA CONSERVATION ET LA DESCRIPTION DES MONUMENTS HISTORIQUES Fondée à Caen, en 1834 RECONNUE COMME ÉTABLISSEMENT D'UTILITÉ PUBLIQUE. Dans la séance du 10 décembre 1897, le Conseil administratif de la Société française a' Archéologie, établie pour la conservation et la description des Monuments historiques, a nommé membre étranger de cette Compagnie Monsieur V. Urechia, Sénateur, membre de l'Académie Roumaine, à Bucharest. En conséquence, Monsieur le Sénateur V. Urechia est prié de seconder de tout son pouvoir les travaux de la Société: de faire dans le pays qu'il habite toutes les démarches qu'il croira utiles pour empêcher la dégradation des Monuments historiques et pour obtenir la conservation de ceux dont l'existence serait menacée. Délivré à Caen, le 25 Février 1898. Le Trésorier, Le Secrétaire général, Le Directeur. Caen, 25 Février 1898

Pac. XXXII/40, D. V/456. La Cruz Roja. Asociacion Internacional de Socorro à Heridosen Campaña y Auxilio Calaidades Públicas. Seccion Española. DIPLOMA de Socio Cooperados a favor de V:A. Urechia, Profesor de la Real Universidad de Bucarest Acordado por la Ansamblea el referido nombramiento, seexpide el presente Título que impone à dicho Señor las obligaciones y derechos reglamentarios, distinvos que este Documento autoriza. Madrid, 25 de Noviembre de 1898. El Presinente de la Ansamblea a El Presidente de la Comision Ejecutiva El Secretario Generale Tomè rayon, El Contador. Madrid, 25 Noembre 1898.

Pac. XXXIII/42. D. V/474. Conimbricensis Instituti Praeses Socique. **Vasile A. Urechia VIRO CLARISSIMO.** S. P. D. Liberales artis, litteras atque scientias, in multiplici earundem genere, excolendi amplificandique rationem qum provehere contendat *Conimbricensis Instituti Societas*, humanae culture incrementum pro se quoque spectans, magnum quidem ac praeclarum justumque molitur opus. Quod tamen ut in exitum perducere possit, oprtet, ut suum in ordinem litteris perpolitos omnique doctrina praestantissimos adscribat viros; qui sibi tanta in re, perinde quolibet homine digna, atque humanitate universae peritili, opem conferre valeant. Haec proinde *Societas*, quum ad Tuam, Vir Clarissime, dignitatem animum advertisset, quam et publice spectatum, et Tuis tum scriptis, tum optimarum artium periculis, rite exploratum cernit, Te sibi Socium **respondentum** adsciscere, pro suarum legum praescriptis, libenter constituit, eque immerito fore sperat, ut, ad propositum finem attingendum, Tuam sibi operam et industriam commodos. Vale. Datum Conimbrice undecimo die calendas januarii MDCCCC. Bernardinus Machado, proses. Alphonsus Costa, ab actis.

deschiderea a fost interpretat imnul *Ginta latină*, versurile lui V. Alecsandri premiate la Montpellier în 1878, muzica Filippo Marchetti. La sfârșitul festivităților s-au auzit acordurile cântecului *Deșteaptă-te române* și muzica militară „*făcu să răsune ecourile cu marșul regal*“. Au rostit cuvântări personalități italiene și române. A fost depus pentru conservare în „Arhivul de la Capitoliu“ „omagiul comemorativ“, scris pe pergament, copiile fiind depuse la Biblioteca „V.A. Urechia“ (nu s-a conservat) și Ateneul Român.

Urechia a dorit să facă o amplă demonstrație a descendenței și continuității românilor și latinității orientale, inclusiv cu o „expoziție vie etnică“; intenționa să prezinte istoricilor și oficialităților câte o „pereche“ de tineri îmbrăcați în costume naționale din toate zonele etnografice ale României și din Istria, un cor de țărani din Ardeal sau Banat, nominalizate ca posibile cele din Lugoj, Chișeteu sau Sibiu. T. Burada, „excelentul etnograf“, cum îl numea Urechia, urma să prezinte o comunicare despre „*Pisticoșii*“ români din Asia. Acțiunea nu a fost finanțată la nivelul proiectului. Evenimentul a avut ecou european, presa făcându-i o largă campanie. În țară receptarea a fost sub așteptări. Dezamăgit de nesustinerea efectivă a unei părți a programului prestabilit, de slaba conștientizare a semnificației celor petrecute la Roma, cu deosebire de atacul la perosană a unor ziare, Urechia va nota cu tristețe: „*Încălzit de entuziasul pregătirii triumfului românilor la Forum Traiani, eu am uitat că apasă pe umerii mei 65 de ani... Abia însă terminai serbarea și vârsta reclama contra inimii prea tinere. Mă pusei în pat și șapte zile nu mă dădui din el... Dar aceasta nu interesează națiunea română...*“

*Facă cerul, ca să se repete des festivități ca aceea ce am avut fercirea de a organiza la Roma, atunci când un jurnal din București, mă califică... că sunt «orator de răspântii». Da, la toate răspântiile lumii voi striga cât voi trăi: Vivat națiunea Română!*³⁸⁾

Românii transilvăneni îi oferă în mai 1900, cu prilejul jubileului de 50 de ani de activitate literară și științifică, un Albul omagial, o pagină cu portretul lui V.A. Urechia încadrat cu lauri și versuri dedicatorii semnate de G. Coșbuc. Cuvântul dedicator și versurile omagiale sintetizează imaginea pe care Urechia o avea în Transilvania, printre cei ce-i cunoșteau opera scrisă și întreprinsă și pentru ei: „*Ridică-te să scuturi ce te-apasă! / Voința 'nvinge; de-o ai în tine / Tu nu te temi de rău, de greu nu-ți pasă. / Avea-vom și alte scări, de chin mai pline / Nimic au fost pe câte le-am urcat. / De mă 'nșelegi, urmează-mă pe mine. Virgil așa pe Dante l-a 'nvățat / Bătrâne-al meu! Te văd cu dinandinsul / Cum ne-ai fost Virgil, ce ne-a 'ndemnat. / Să vrem și să muncim! Tu nedeprișul / A sta pe loc, ai alergat, ca norul / Cu rodnicele-i ploi, pe 'ntreg cuprișul / Latinilor și ne-ai vestit poporul. Oșel ne-ai pus și tu pe spada care / Ne-o va 'nvârta abil biruitorul! / Și iar 'avântul vechiu din nou răsare, / Vrăjiți de vechiul duh, de fală vechiă / Ies tinerii eroi, se 'nșiră în zare: / Cuvântul i-a născut! Al tău! Urechia!*“³⁹⁾

În prelungirea (ca ecou) Festivităților de la Roma din 1899 – se poate spune fără teamă de greșeală – va avea loc și Congresul Uniunii Studenților Latini, în august 1900, inițiat de studenții români de la Paris, membri ai Ligii Române, sub patronajul și îndumarea lui V.A. Urechia, pus sub egida organizatorică a Societății Științifice și Literare din Alais. Într-o scrisoare adresată lui Ion Rațiu, Urechia îl pune la curent cu ceea ce făcuse până atunci pentru pregătirea congresului, respectiv sfaturile date inițiatorilor de a se organiza un „*Congres al studenților latini, – un fel de uniune latină*“, pentru a avea un succes sigur, cel organizat numai de români putând fi „*zdruncinat*“ în „*hausul de la Paris*“, de șovini. Pentru siguranță el a propus să

³⁸⁾ V.A. Urechia. Festivitatea română de la Roma. XII, Octombrie 1899. Dare de seamă. Buc., 1899, p. 73–74

³⁹⁾ Ms. V/175, p.1, 2: Ilustre profesor și neîntrecut patriot! Cincizeci de ani s-au împlinit, de când scrisul Vostru pururea tânăr și înflăcărat l-ați consacrat neamului românesc. Ați luptat cu dragoste de Apostol, cu tăria celui ce crede în scrisul și idealul său. Meritele Voastre sunt neperitoare; iubire și recunoștință vă datorăm mai ales noi, Ardelenii, Ardelenii asupriți, ale căror suferințe cu scrisul și graiul le-ați vestit fraților latini, Apusului civilizată, Iubire și recunoștință vă datorează mai ales Ardelenii, pentru a căror dreptate și libertate vă luptați cu atâta dragoste și sinceritate. Suntem mândri că ni s-a dat prilej să vă arătăm dragostea și admirația noastră cu ocazia jubileului d-voastră literară de 50 de ani. Lupta mare ce ați dus-o o jumătate de veac dorim din tot sufletul nostru s-o purtați încă mulți ani pentru binele și fala întregului neam românesc.

fie „*patronat de un areopag compus din oameni iluștri ai țărilor latine, cunoscuți ca luptători pentru uniunea latină*“. Contactase personalitățile respectiv, primise acceptul lor și le comunicase tinerilor români de la Paris, care au procedat întocmai.

A propus și s-a acceptat să se desfășoare congresul studenților în prelungirea Conferinței Interparlamentare, ceea ce asigura participarea și continuitatea ideatică prin prezența personalităților latine, „*dând un mare avânt lucrărilor, asigurându-i un strălucit succes*.“ Lesne se pot remarca calitățile diplomatice ale lui V.A. Urechia. Scrisoarea este un document de epocă ce se impune a fi reținută integral între paginile acestei istorii.⁴⁰⁾

Așa bolnav cum era, descurajat de atacurile unora, urmare a ecoului Festivităților de la Roma din octombrie precedent, se reînsufleța cu entuziasm tineresc atunci când era vorba de orice manifestare pentru afirmarea ideii naționale și latine: „*Ce n-aș putea face eu acolo!!*“, îi împărtășea el gândul lui Rațiu. Se ruga zilnic lui Dumnezeu să-i redea sănătatea pentru a „*zbura acolo*!“ Și a zburat! A fost prezent cu un înflăcărat discurs în favoarea ideii de unitate, a pledat pentru „*federalizarea latină*“, idee pusă în circulație încă din anii studenției. Considera trimiterea reciprocă de tineri pentru studii în Franța, Italia, Spania și Portugalia ca fiind una din căile pentru cunoaștere reciprocă, premiză a fraternității latine: „*În 1864 demonstrem că nu eram decât un simplu vizionar, căci trimisesem la Universitatea din Madrid doi studenți români (în Italia încă din 1860). Stabileam astfel o cale de unire fraternă, pornind din România spre Portugalia prin Italia și Spania*.“ Franța era considerată de el „*mama tuturor țărilor latine*“. Își încheia discursul cu un apel: „*să clamăm din toate puterile această federalizare a popoarelor latine, singura care poate salva marea rasă a Romei, atât de încercată, astăzi denigrată de rivalii săi. Traiască ginta latină*.“⁴¹⁾

Promovarea și demonstrarea latinității românilor, ideea de federalizare latină, românismul lui „V.A. Urechia nu pot fi înțelese decât în contextul epocii, epoca afirmării națiunilor, cu imperativul formării statelor și desăvârșirii unității lor pe criterii etnice și tradiții statale.

Participarea și intervențiile sale în cadrul congreselor internaționale de istorie, de orientalistă, a celor de științe etnografice, heraldice, de studii privind popoarele neolatine între anii 1869 și 1900, la Copenhaga, Paris, Londra, Bruxelles, Bordeaux, Roma sau Alais, la conferințele interparlamentare și alte reuniuni, publicarea unor studii în revistele științifice academice sau sprijinirea apariției unor lucrări de autori străini au fost prezențe de referință ale românilor pe scena europeană.

⁴⁰⁾ Ms. I/1098, foto. „Multenerate și iubite Dle Rațiu Studenții din Paris, din Liga română, animați de nobile și românești sentimente, au hotărât să facă un Congres al lor, în favoarea cauzei naționale și a ideilor latine. Dar în haosul de la Paris ce răsunet ar fi putut să aibă această manifestare a lor, oricât de entuziaști ar fi și oricâtă silință și-ar da? Desigur, un asemenea Congres era să treacă nevăgat în seamă, zădărnicit în mare parte și de unguri, – atât de gălăgioși și de șoviniști, secondați fiind și de evrei, care numai sentimente românești nu pot să aibă. Astfel fiind, – la adresa studenților români din Paris, – am răspuns, dându-le ideea, – pe care au primit-o cu entuziasm, – că spre a organiza «Congresul studenților latini», un fel de unuine latină, – care trebuie să aibă un alt răsunet de cât un simplu congres al studenților români, și pe care ungurii nu-l vor putea zădărnici, este să introducă aceste modificări. Acest congres al studenților latini, – după propunerea mea, – trebuie să fie patronat de un areopag din oamnei iluștri ai țărilor latine, cunoscuți ca luptători pentru uniunea latină. Am scris fiecăruia din aceștia, în parte, în acest sens și deja am primit câteva răspunsuri favorabile. Pe de altă parte, secțiunea Ligii din Paris a numit pe toți cei desemnați de mine, din țările latine, membri de onoare, și lucrează cu siguranță în direcțiunea indicată. Mai mult, secțiunea din Paris a hotărât ca acest congres al studenților latini să se țină între 7 și 15 August, la care dată abia ia sfârșit «Conferința interparlamentară». Prin acest mijloc toți membrii latini care vor lua parte la această Conferință, vor putea lua parte, fără cheltuială, și la congresul nostru, dând un mare avânt lucrărilor și asigurându-i un strălucit succes. Ce n-aș putea face eu acolo!! Și pare că însăși soarta s-a pus împotriva: de mai multe luni sunt bolnav greu, împiedecat de a lua o parte activă la marile idei pentru care lupt de 50 de ani. Îți închipuiești, cred, durerea ce simt văzându-mă silit să stau deoparte – ca un soldat scos din rânduri –, tocmai acum când este atât de mult de făcut și când ideea noastră națională poate obține un așa de frumos triumf. De aceea mă și rog zilnic lui Dzeu ca să-mi redea sănătatea pentru a zbura acolo unde datorita mă cheamă. Nu cutez însă să sper! Acum că știi toate câte se întâmplă, fii bun te rog și spune-mi dacă îmbrățișezi ideea mea; dacă ai vre-o alta spune-mi-o, te rog, și dă-mi sfaturile Dtale pentru ca ideea națională să nu sufere și să nu pățim vre-o rușine la Paris. Al Dtale vechi admirator și devotat amic, V.A. Urechia.

⁴¹⁾ V.A. Urechia. L'idée latine chez les Roumains. Alais, 1900, p.10–12

Dacă în Europa făcea tot ce-i era la îndemână pentru a conștientiza prezența în centrul și sudul continentului a ramurilor neolatine, în țară încerca, prin cursurile ținute la universitățile din Iași și București, prin societățile și instituțiile culturale, în parlament și guvern, prin toate mijloacele și mai ales prin presă⁴²⁾, promovarea românismului, în special la tineret. S-a ridicat împotriva falsificării istoriei și acțiunilor neamice, situând sentimentul și emoția pe aceeași treaptă cu pregătirea științifică, chiar pe una superioară din punct de vedere educativ, cu rezultate atunci când țara trebuia apărată.

În 1900 a comunicat studenților și celor ce au participat la cursul său de adio de la Universitatea din București, reluând teza susținută la primul curs din 1859; românismul lui de atunci devenise simț românesc:

„Am consolațiunea de a crede, că de nu am făcut din tinerețe învățați profesori de istorie a patriei, am învățat-o însă a simți românește și cu fericire am văzut-o luptând energic și generos, alături cu cei care pășesc în frunte la lupta pentru reînchegare întregului neam românesc.”⁴³⁾

Se poate afirma, fără teamă de exegerare, că sprijinul statului român, al diverselor persoane fizice sau juridice, mobilizarea alături de acestea a românilor răspâdiți prin alte țări pentru înființarea de școli și biserici – inclusiv construcții – pentru pregătirea cadrelor didactice și clerului, pentru asigurarea condițiilor de studiu în România a tinerilor din Balcani, Transilvania, Basarabia și Bucovina, tipărirea de cărți și periodice în și pentru aceste zone sunt și efectul forței ideatice pe care el a pus-o în acțiune în condițiile favorabile din vremea sa, inoculând-o și tineretului, mulți acționând pe drumul deschis de el.

Concludente din acest punct de vedere sunt rostirile lui Gr. Tocilescu din noiembrie 1901, făcute la catafalcul magistrului său, V.A. Urechia, în Biserica Sf. Gheorghe din București:

„Născut dintr-o familie răzăsească, sunt acum trecuți 67 de ani, – într-unul din județele cele mai frumoase, mai pitorești și mai istorice ale țării, în orașelul Piatra de pe repede Bistrița și nu departe de lăcașul unde odihnește Alexandru cel Bun, – Vasile Alexandrescu Urechia a dat semne încă de tânăr de un spirit vioiu și de o inteligență rară...”

Naționalismul a fost firul conducător ce a urmat Urechia în toată viața lui literară și științifică, ca și în cea politică, totdeauna în fruntea oricărei mișcări naționale, oricărei ocaziuni de protestare; îl vedem ridicându-se împotriva prigonirii fraților de dincolo, reducerii școlilor rurale din țară, împotriva luării Basarabiei, luptând pentru colonizarea Dobrogei cu Români și românizarea toponimiei ei. Ori de câte ori țipătul Românilor se auzea jalnic tânguindu-se de peste nouă țări și nouă mări, pe unde vitrega soartă voit-a să-i alunge, de atâtea ori se ridica puternic și deșteptător, ca o trâmbiță de Arhanghel, glasul de îmbărbătare al lui Urechia.

Aromânii din Pind și din Macedonia au găsit întrânsul ca și frații de peste Carpați, de peste Molna și de peste Prut, un susținător și protector statornic și prietenos. Ca director al Ministerului Instrucțiunii Publice și mai ales ca ministru a înființat, a organizat și a ajutat școli pentru frații Aromâni, pentru Români din Bulgaria, din Serbia, din Ardeal, iar în București a pus temelii școlii macedo-române, pentru pregătirea viitorilor dascăli și gospodari, care aveau misiunea să dea Macedoniei ceea ce-i lipsea pe atunci: limba românească scrisă în locul idiomului stricat și împetrișat, care se vorbea numai, fără a se fi putut scrie și ceti. Cu ce entuziasm cerea Academiei să trimită cărți românești la Români din Epir, Albania și Macedonia, până și la cei din Istria. Cu câtă bucurie spunea adeseori: «Mulțumesc lui D-zeu că acum Aromânii mei pot ceti românește Evanghelia la Sf. Liturghie».”

Republicând cuvântarea lui Tocilescu din anul 1901 în anul 1932, Lucia Borș a dorit să atragă atenția asupra locului lui V.A. Urechia în galeria oamenilor de seamă ai României Mari și asupra „operei” lui de la

⁴²⁾ Vezi cea mai recentă sinteză în problemă: P. Păltânea, Stelian Mândruț, Contribuții privind colaborarea dintre V.A. Urechia și românii din Transilvania. Acta Mvsei Napocensis. Istorie, 33, II, 1997, p. 87–105

⁴³⁾ V.A. Urechia. Scrisoare de bun rămas adresată domnilor studenți... Buc., 1901, p. 6

Galați, Biblioteca Publică.⁴⁴⁾

Despre V.A. Urechia și laborioasa sa activitate, despre opera scrisă și mai cu seamă despre cea realizată prin acțiunea lui, s-au spus și s-au publicat multe studii și articole. Bibliografia redactată de Alexandru Iordan, prefațată de Aurelian Sacerdoțeanu, fost student al lui, înregistrează 626 titluri, cărți, studii, articole, discursuri, fără a cuprinde tot și mai ales lucrările despre la nivelul anului 1942.⁴⁵⁾ O ediție completă, adusă la zi, inclusiv manuscrisele și scrisorile, ar fi necesară pentru repunerea în actualitate a unuia dintre marii patrioți ai României din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În favoarea acesteea a pledat și Vistian Goia cu sa monografie, prin care a restituit posterității pe acest „mare neîndreptățit“, cum și-a intitulat unul din capitolele excelenței sale lucrări.

B. P. Hașdeu – fost amic și „neamic“ – a sintetizat rolul lui în organizarea instituțiilor culturale în România. În ședința comemorativă a Academiei Române din anul 1902, el atrăgea atenția asupra locului pe care îl va ocupa V.A. Urechia în istoria României:⁴⁶⁾

„Nu se poate vorbi de instituția școlară și culturală din România fără să i se asocieze numele lui V.A. Urechia. Cele mai multe instituții culturale la noi se datorează direct sau indirect lui Urechia. Între altele, cea mai de frunte este Academia Română. Așa cum se întemeiasă din capul locului, Academia noastră este Urechia întreg; reprezentarea tuturor provinciilor române și, mai presus de toate, culminarea științifică sau specialistă pe a doua linie. A fost inspirația cea mai fericită. Pornirea firească a lui Urechia nu era cugetarea, ci spre acțiune: acțiune, iarăși acțiune, neîntreruptă acțiune, o forță gigantică de acțiune pe aceeași întinsă sferă a naționalității române în raporturile ei.

El a scris și a tipărit prodegios de mult... Ca agitator însă spre binele și mărirea neamului românesc, Urechia a fost sublim; nimeni nu va putea să-l înlocuiască, nimic nu va putea să-l întunece în istoria noastră națională, în care el va rămâne ca un arhanghel al entuziașmului în memoria tuturor Românilor...

La orice capăt al Europei, fie congres, fie solemnitate internațională, pretutindenea unde putea să răsună faima numelui român, Urechia trebuia să fie acolo.“

Urechia a fost recunoscut ca un mare iubitor al neamului românesc, al culturii naționale pentru propășirea căroră și-a sacrificat totul; va rămâne în Panteonul Român ca un mare patriot, mistuit de flacăra unei dorințe irealizabile, „să facă din români poporul cel mai strălucit și cu aspirațiile cele mai nemărginite“, cum nota George Panu.⁴⁷⁾

Cu întârziere, când va prelua președinția Ligii Culturale, Nicolae Iorga va sublinia, recunoscând că la nedreptățit prin lipsa de apreciere la adevărata lui valoare, că V.A. Urechia a fost „o nesfârșită dorință de a fi de folos în toate domeniile și un mare talent de a câștiga printr-o gentilă vanitate simpatcă, atâta iubire pentru români în vasta lumea pe care o străbătea neastâmpărul său, continuată până și în anii de adâncă bătrânețe“.⁴⁸⁾

Timpul, din păcate cum se întâmplă la noi, românii, lasă să cadă cenușa uitării, acoperind în memoria posterității nume ca cel al lui V.A. Urechia. El nu mai era amintit nici la aniversarea marelor evenimente din istoria țării, la pregătirea căroră a fost părtaș, evocate fiind personalitățile din timpul împlinirii evenimentului, trăgându-se asupra lor vâlul gloriei înaintașilor.

⁴⁴⁾ Lucia Borș. Biblioteca „V.A. Urechia“. În: Boabe de grâu, 8, august 1932, p. 354–355

⁴⁵⁾ Alexandru Iordan. Bibliografia scrierilor lui V.A. Urechia. Buc., 1942, 63 p.

⁴⁶⁾ Analele Academiei Române. Seria a II-a. Tom. XXIV, 1901/1902. Buc., 1902, p. 63

⁴⁷⁾ George Panu. Amintiri de la Junimea. Vol. 2. Buc., 1910, p. 54

⁴⁸⁾ N. Iorga. Liga Culturală. Boabe de grâu, 8, 1930, p. 452

Prin articolele din anii '930, N. Iorga și L. Borș au repus numele lui V.A. Urechia în circulație publică, au venit în întâmpinarea protestului fiului acestuia, dr. Alceu Urechia. În programul conferințelor ce se țineau la Radio cu prilejul aniversării actului de la 1 Decembrie 1918, Urechia lipsea din rândul celor evocați. Cu amărăciune, dr. Alceu Urechia atrăgea atenția cu acidă ironie asupra faptului într-o scrisoare trimisă lui Radu Rosetti, sintetizând cele întreprinse de ilustrul său tată:

„Radio a început săptămâna Unirilor, la plural, căci se va vorbi, abundent și de unirea Ardealului și de făuritorii ei: Xenii va vorbi de T. Ionescu, Bacalbașa de N. Filipescu, Petrovici de Barbu Delavrancea și nimeni de V.A. Urechia; și totuși o viață VAU a pregătit această unire, o viață VAU a luptat cu cuvântul, cu condeii și biata lui pungă ca să țină treaz sentimentul național la «frații noștri» boiști! Bietul VAU a plictisit Ateneul cu «frații noștri», a plictisit Europa cu propaganda în favoarea «fraților noștri», a plictisit presa europeană cu nesfârșitele scrisori deschise adresate, când Generalului Tiur, când Ministrului Banffy pentru apărarea drepturilor «fraților noștri» (și Cain a fost frate cu Abel)...

Cum a organizat manifestația de la Roma, la picioarele Columnei drăguțului de împărat, cu discursuri înflăcărâte, cum a împănat Ardealul cu cărți românești duse cu spinarea de badea Cârțan pe tainice poteci de munte? Cum a fost sufletul Ligii Culturale? Cine, bolnav de inimă, a murit legând un pachet de cărți pentru «frații noștri»? VAU, VAU și iară VAU. Dar a și fost răsplătit! Îndată ce a închis ochii și punga – «frații noștri» au întins asupra lui vâlul uitării, vâl gros țesut cu lâna furnizată de V.A. Urechia. – Avem în Transilvania S. Boilă, nu există S. de Vasile Urechia; în săptămâna Unirilor se va vorbi de toți eroii (după război), nu se va spune nimic despre V. Urechia. De ce d-ta care l-ai iubit, care l-ai stimat, d-ta care știi ce a făcut el pentru Ardeal și ardeleni nu ridici glasul să ceri o părțică de dreptate pentru V.A. Urechia. – E un rol frumos, un rol pozitiv pentru Radu Rosetti.

Cu deosebită prietenie Dr. Urechia. Anexez câteva documente, cari pot fi folosite pledoariei –. Te rog nu mi le pierde.⁴⁹⁾

Alceu Urechia avea dreptate; după ce Europa intelectuală a apreciat și a recunoscut în V.A. Urechia nu doar un neastâmpărat și vanitos latin oriental, ci mai cu seamă omul de acțiune pentru cercetarea și afirmarea latinității, pentru a demonstra că orientul latin european este parte integrantă a latinității occidentale, căruia îi datorează în bună măsură statutul de stabilitate și spiritualitate, cei de acasă îi ignorau rolul în pregătirea împlinirii principalului deziderat, refacerea unității naționale și statale. Prin acțiunile lui, s-au acumulat forțe ideatice și emoționale care au acționat atunci când condițiile au fost favorabile pentru realizarea visului românilor, „reînchegarea întregului neam românesc“, cum preciza în 1901.

R. Rosetti va recepționa mesajul lui Alceu și-l va readuce și el pe V.A. Urechia în actualitatea anilor '930. Ludovic Demény va menționa în 1984 gestul lui Rosetti, considerat a fi cel ce a încercat spulberarea cenușii uitării de pe numele lui V.A. Urechia, prin evocarea din 14 decembrie 1935. Nu-i era cunoscută lui Demény scrisoarea lui Alceu Urechia, dar nici articolele lui Iorga și Borș din 1930 și 1932?.

Necunoscut îi era și faptul că la Galați s-au început acțiunile pentru repunerea lui V.A. Urechia în drepturile sale în istoria culturii încă din anul 1965, că în 1971 a fost comemorat într-un cadru deosebit și i s-a ridicat un frumos portret în piatră, ce străjuește aleea principală de acces în Biblioteca fondată de el, acțiuni continuate fără întrerupere prin cele mai diverse modalități publice și științifice.

Nu este lipsită de semnificație sublinierea lui L. Demény privind dedicarea celei de-a 6-a Sesiuni *Valorii bibliofile din patrimoniul cultural național* din anul 1984, patronului instituției gălățene pentru marcarea aniversării a 150 de ani de la naștere, ca o reparație după ani de ignorare de către cei mai mulți istorici ai vieții culturale și publice. Impresionat de ceea ce a constatat aici, el își va comunica opiniile în ședința ianugurală:

„Într-adevăr V.A. Urechia a fost printre primii care au militat și au participat la întemeierea Ateneului Român, a Societății Academice Române, a Muzeului de Antichități și a altor instituții culturale-științifice și literare, din enumerarea cărora nu poate lipsi Biblioteca «V.A. Urechia» din Galați, bibliotecă care, după

⁴⁹⁾ Arh. BVAU, Ms. II/487. Scrisoare s-a păstrat, documentele nu.

spusele lui Radu Rosetti, este formată «în ce mai mare parte din cărți în care se vorbește de iubirea de neam». Era firesc că tocmai aici, de la servitorii acestui așezământ și ai muzeului din Galați să pornească inițiativa de a relua firul cercetării cu privire la viața și activitatea multilaterală a cărturarului român, care a fost V.A. Urechia. Contribuția lor în acest domeniu a fost, fără îndoială, de mare însemnătate și deschizătoare de perspective. Moștenirea păstrată cu atâta grijă de Biblioteca din Galați și de Biblioteca Academiei a început deci să fie valorificată din plin, atât în ce privește sprijinirea de către V.A. Urechia a luptei naționale a românilor transilvăneni, cât și în privința activității de ansamblu a acestui scriitor, publicist, istoic și muzeograf.

Monografia lui Vistian Goia apărută acum cinci ani în urmă, prima încercare meritorie de a înfățișa în mod sintetic principalele aspecte și domenii din viața și activitatea lui V.A. Urechia, dar și o izbită analiză, care a reușit, în bună parte, să ne ofere o imagine revizuită despre rolul și locul acestui cărturar în dezvoltarea vieții spirituale și naționale românești în a doua jumătate a secolului trecut. S-a impus un atare travaliu nu numai pentru motivul că, odată cu trecerea timpului, au început să fie insuficient cunoscute meritele incontestabile ale lui V.A. Urechia, ci mai cu seamă pentru faptul că, în urma cunoscutei dispute cu Titu Maiorescu, omul de știință român apărea într-o lumină defavorabilă. Mai ales că istoria literaturii române, nu fără contribuția lui Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, George Călinescu, Mircea Eliade și Eugen Lovinescu, a impus o imagine unilaterală și oarecum negativistă despre rolul și locul lui V.A. Urechia în evoluția cultural-științifică românească în epoca modernizării. Ea nu rezultă însă în totul realitatea, căci în fond nu a ținut seama de activitatea lui V.A. Urechia după declanșarea disputei cu Maiorescu. Ori tocmai în această perioadă el s-a afirmat în cercetarea istorică, în editarea unor izvoare și a jucat un rol remarcabil în întemeierea și activitatea unor instituții științifice și culturale de interes național. Mai mult chiar, față de poziția lui Titu Maiorescu, care la început nu vedea rostul acestor fonduri, atitudinea lui V.A. Urechia s-a dovedit a fi cea deschizătoare de noi perspective.

Schimbul de scrisori dintre omul de știință român și Endre Veress, despre care doresc să informez în rândurile de față pe cei interesați, dezvăluie și o altă latură, o altă fațetă a poziției lui V.A. Urechia. Președintele Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor a acceptat să intre în corespondență cu unul dintre reprezentanții, pe atunci tânăr, al istoriografiei maghiare. Corespondeența dovedește că atât Veress cât și V.A. Urechia au pus la o parte orice prejudecată naționalistă; ei se pronunțau amândoi pentru promovarea unor raporturi prietenești, pentru colaborarea dintre poporul român și maghiar, pentru o cunoaștere reciprocă cât mai profundă.⁵⁰⁾

Deși din tinerețe a fost un om „pornit spre acțiune“, V.A. Urechia își va dedica tot timpul pentru a „descoperi“ documente despre sau cu referire la români, pentru a le cerceta, valorifica și colecționa, istoriografia fiind ceea ce l-a atras cu predilecție.

Dorința de a pune în circulație publică izvoare scrise și nescrise despre istoria românilor va fi pornit din nemulțumirea față de documentarea de care dispunea, dar și din convingerea că istoria nu se scrie și, mai cu seamă, nu se învață fără documente. Lipsa acestora, cele de sorginte străină în deosebi, îl preocupa în gradul cel mai înalt. El avea să mărturisească în „Introducere la cursul de istorie a românilor“ din 1865: „Dacă Neculce a scris bine cele ce-i dictase inima sa, nu însă fără și a greși, noi vom cere a afla adevărul, zicând adesea inimii să tacă.“⁵¹⁾

În concepția lui, istoria avea rolul de cultivarea trecutului conjugat cu prezentul pentru a deschide perspectiva viitorului. Fără această trinitate temporală, exista pericolul dispariției națiunii respective. În anul 1867 avea să sublinieze importanța cunoașterii trecutului națiunii, ca o condiție sine qua non pentru supraviețuire: „O națiune care aspiră să trăiască, trebuie însă să știe a-și aminti“, aserțiune întărită cu afirmația că

⁵⁰⁾ Ms. V/326

⁵¹⁾ Buletinul Instrucțiunii Publice, 1, 1865, p. 75

românii „atunci au decăzut, când și-au uitat trecutul”⁵²⁾

În anul 1892 atrăgea atenția că „Istoria are altă misiune, decât a crea în mod nedocumentat oameni mari și eroi. Facem istorie, când curmăm șirul legendei”, condamna pe cei ce scriau „istoria după povești și după curente politice, iar nu după documente.”⁵³⁾

În toate demersurile sale, Urechia a făcut, a cerut să se facă abstracție de apartenența la un partid, când erau în joc problemele țării. Interesul național nu trebuie subordonat poziției politice; afirmarea românității nu trebuie sacrificată prin politic.

Deși liberal prin convingeri, a făcut abstracție de apartenența de partid, atunci când practica guvernamentală liberală a intrat în contradicție cu crezul său. „Atunci va fi izbândă – scria în paginile gazetei *Adunarea Națională* –, când românismul nu va fi nici roșu, nici alb, ci va fi românism..., cauza cea mare, nu este cauză de partid, ci cauză națională.”⁵⁴⁾

Urechia a publicat o istorie în 14 tomuri, o culegere de documente comentate, cele privind epoca fanarioților fiind cele mai apreciate de cercetătorii de după el, a realizat ce mai completă și documentată *Istorie a școalelor*, titrată *Istoria culturii*, aspirând să realizeze un tratat de istorie a României. Și-a dat seama de imposibilitatea proiectului⁵⁵⁾; a avut tăria de a o recunoaște încă din anul 1891: „Lăsăm... timpul să aducă noi izvoare și generațiunilor următoare să le utilizeze și să ajungă la o lucrare perfectă, decât astăzi am putea-o face.”⁵⁶⁾

Înainte de a pleca pentru studii la Paris, Vasile Alexandrescu, cunoștea operele lui Grigore Ureche și Miron Costin, ale lui Gheorghe Șincai și Petru Maior, iar de la aceștia polemicele dintre istoricii Școlii Ardelene și adversarii continuității daco-romane, Franz Joseph Sulzer, Joseph Carol Eder, I.Chr. Engel. Era familiarizat cu direcțiile instaurate la mijlocul secolului de Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu și August Treboniu Laurian. Avea o bază în abordarea problemelor de istorie în general, a românilor în special. Era convins de rolul istoriei în proiectarea și realizarea idealurilor națiunii române.

Acestor imperative a subordonat și formarea bibliotecii sale. Aproape obsedat de ideea colecționării și confruntării izvoarelor, în contextul politic al celei de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, și-a consacrat energia și capacitatea pentru identificarea și înregistrarea informațiilor despre cărți, pentru constituirea bibliotecii personale. Pe dimensiunea a peste patruzeci de ani a colecționat cărți românești, cărți străine cu referințe despre români, a pus conținutul documentar și informațional în slujba istoriei și culturii omului, criteriile aplicate în practica de bibliofil, urmate de cele ale vechimei și ținutei artistico-tipografice.

Aceasta a fost prestația de bibliofil a lui V.A. Urechia.

Excursul justifică afirmația de la începutul prezentului capitol: nucleul valoric al Bibliotecii „V.A. Urechia” este biblioteca fondatorului ei, completată, ulterior, în aceleași spirit cu carte românească și străină, documente și manuscrise, hărți și iconografie despre România și țările vecine, despre Europa și problemele ei cu tangențe la români. Astăzi, așa puține cum sunt, constituie valori de importanță națională și, unele, chiar universală.

V.A. Urechia va fi început înregistrarea datelor de identificare și regăsire a surselor din perioada lecturilor și studiilor ieșene, probabil, devenită ocupație curentă odată cu trecerea la cercetarea depozetelor, pentru depistarea documentelor primare și secundare; aceasta ține de tehnica muncii intelectuale, respectiv, de

⁵²⁾ Analele Societății Academice Române, Tom 1, Buc., 1868, p.180

⁵³⁾ V.A. Urechia. Istoria românilor. Tom 3, Buc., 1892, p. 105; Tom 1, Buc., 1891, p. 4

⁵⁴⁾ Adunarea Națională, 1, 11 Mai 1869, p. 1; Apud: V. Goia. Op. cit. p. 209

⁵⁵⁾ Apud: Anișoara Popa. V.A. Urechia. Istoric. Vol. 1, Galați, 2001, p.36–41

⁵⁶⁾ V.A. Urechia. Istoria românilor. Tom 1..., loc. cit.

bibliografie.

Deși nu există un atestat, nu poate fi exclus faptul că Urechia a luat cunoștință de *Disertație despre tipografiile române în Transilvania și învecinatele Țări de la începutul lor până în vremele noastre* a lui Vasile Popp, înscris printre părinții bibliografiei românești⁵⁷⁾, apărută la Sibiu în anul 1838, prezentă în biblioteca sa. Ca și referințele bibliografice din *Hronicul* lui G. Șincai pentru cartea străină, informațiile din *Disertația* lui V. Popp îi va fi stimulat reținerea ariei de imprimare și circulație a cărților românești.

Paralel cu audierea cursurilor universitare, cu activitatea publicistică și frecventarea cercului de studenți și rezidenți români la Paris a consacrat o mare parte de timp pentru cercetarea bibliotecilor și arhivelor; a confruntat documentele, manuscrisele și tipăriturile cunoscute cu ceea ce autorii nou identificați consemnau sau citau, a înregistrat ce avea în vedere să procure, a consultat cataloagele și bibliografiile publicate, a făcut extrase bibliografice, a copiat texte, pe unele le-a publicat, le-a folosit ca argumente, a făcut intervenții pentru obținerea de subvenții în vederea continuării cercetărilor și achiziționării cărților, respectiv, pentru depozitarea lor în bibliotecile din România.

În anii 1857–1858, prima perioadă a activității sale în Spania, având avantajul material și intelectual al relațiilor de familie, ca urmare a căsătoriei cu Françoise Josephine Dominique de Plano⁵⁸⁾, descendentă din nobili intelectuali ce situau cartea la adevărată ei valoare, va cerceta bibliotecile iberice, va publica în presa madrileană.

Practica bibliografică va sta la baza activității sale științifice, publicistice, didactice, culturale, în redactarea, organizarea și tipărirea cataloagelor bibliotecii gălățene, începând cu anul 1890.

Apariția în anul 1857 la Paris a *Essai d'une Bibliothèque historique des Provinces Danubiennes. La Roumanie. Moldavie, Valachie et Transylvanie (Ancienne Dacie)*, a lui Joseph Marie Querard, îi va fi dat noi îndemnuri în intențiile sale. Bibliografia Querard completa unele lucrări de gen publicate anterior, pune în circulație ultimile apariții de autori români în limba franceză până în anul 1856, inclusiv periodice. Urechia a fost interesat de lucrare, o achiziționează și o folosește pentru documentare, dar și în practicarea metodei de înregistrare bibliografică. A cunoscut periodicul *El Bibliógrafo Español y Estrangero*, care apărea la Madrid bilunar din anul 1857, o bibliografie curentă spaniolo–franceză, elaborată ca și catalog de librărie; fiecare număr înregistra tipăriturile spaniole, iar suplimentul, cu același număr de apariție, tipăriturile franceze, numerotarea referințelor fiind separată pentru fiecare. *El Bibliógrafo* publica în fiecare număr elementele descrierii în ordinea așezării în pagină, imprimate după datele de subtitlu, fiind un ghid de tehnică a muncii intelectuale. V.A. Urechia a cumpărat revista, colecția pe anii 1858 și 1859 fiind la Galați. A folosit, în formă prescurtată, tehnica redactării notițelor bibliografice și sistematizarea lor în cataloagele gălățene, unde se întlnesc elemente practicate de revistă.

Urechia acționa în spiritul celor semnalate de Alexandru Odobescu; revenit de la Paris, acesta va începe o campanie de înregistrare și adunare de „*inscripții, documente, podoabe de artă, cărți vechi și orice dovadă de viață românească*“. În anul 1861 atrăgea atenția asupra pericolului de distrugere a cărților vechi și a necesității colecționării și conservării lor: „*Cele mai multe din mănăstirile Țării Românești, și mai ales cele antice și bogate, posedă câte o colecțiune mai mult sau mai puțin numeroasă de cărți vechi, unele scrise de mână, altele tipărite, păstrate în general cu foarte puțină îngrijire; aceste cărți sunt mai cu seamă exemplare învechite de opere liturgice și teologice, scrise slavonește sau românește, tipărite într-una din aceste limbi, sau în cea elenă, care după timpi și împrejurări au servit la slujba bisericească a mănăstirii și care acuma, netrebuincioase și disprețuite, zac mai totdeauna aruncate în câte o camară mucedă și prăfuită, închise în lăzi sau grămadite în mormane. În general șoarecii, moliile și cârcăieci se folosesc singuri de acele rămă-*

⁵⁷⁾ Vezi istoricul problemei la B. Teodorescu. Op. cit. p. 37–40

⁵⁸⁾ V.A. Urechia. Din tainele vieții. Apărarea Națională, 159, 27 iunie 1900, p. 1 și V. Goia, op. cit., p. 26

și, adesea prețioase ale culturii și ale pietății strămoșești.⁵⁹⁾

În același pericol erau și cărțile românești vechi din Transilvania, către sfârșitul secolului; acesta a fost, probabil, unul din motivele pentru care Urechia a făcut eforturi de salvare, prin achiziționarea și depozitarea lor la Biblioteca Academiei și la Biblioteca din Galați. Cartea românească veche își îndeplinește misiunea prin circulație, contribuind la asigurarea unității limbii și conștiinței de neam. Odată cu generalizarea alfabetului latin, inclusiv de către biserică, cartea veche era scoasă din uz, păstrându-și valoarea de monument al culturii.

Prima lucrare bibliografică a lui V.A. Urechia a fost *Biblioteca istorică a Principatelor Unite*, „un catalog... de toate scrierile aflătoare la diferite națiuni asupra Principatelor“, publicată în gazeta *Ateneul Român*, 1860⁶⁰⁾, folsind, desigur, și bibliografia lui J.M. Querard.

În anul 1862, întocmind „*Catalogul cărților din care urmează să fac extrase relative la români*“, după confruntarea referințelor bibliografice din operele studiate în țară cu cele din bibliografiile, cataloagele și bibliotecile apusene, va realiza și prima încercare bibliografică daco-romanica. „*Operele citate de Șincai, nu s-au mai trecut în acest catalog, deși ele există mai în toate bibliotecile mai sus citate*“, nota V.A. Urechia, atestând documentarea anterioară și practica metodei comparativ-bibliografică în înregistrările sale. Cărțile descrise erau nominalizate ca existând în bibliotecile Brera din Milano, Civica și Universității din Genova, Civica din Barcelona și Nacionale din Madrid.⁶¹⁾

Catalogul a fost folosit și în încercarea de a determina autoritățile pentru subvenționarea continuării cercetărilor și posibila achiziționare a documentelor în original ori copii; va solicita acordarea unor sume pentru deplasarea în străinătate și se obliga să le restituie. Urechia lasă astfel un model de cum poate/trebuie folosită o lucrare bibliografică pentru obținerea unei decizii administrative.

Catalogul, rămas în manuscris, este o etapă în elaborarea unei bibliografii a scrierilor străine despre români gândită, posibil, de Urechia; nu a publicat-o nici mai târziu, fiind, probabil, nemulțumit de numărul referințelor bibliografice înregistrate în raport cu ceea ce știa că există și cu cele recoltate de Al. Odobescu, cu care, desigur, se confrunta. Comunitatea de idei, intenții și acțiuni, nu coincidențele, i-a apropiat; spiritul de colaborare le-a fost trăsătură specifică acestor personalități, concretizat în sprijinirea reciprocă și în participarea la fondarea Bibliotecii Academiei și Muzeului de Antichități.

Odobescu publicase în anul 1872 *Indicile scrierilor relativ directu și indirectu la daci și Dacia*⁶²⁾, cuprinzând 315 notițe bibliografice ce „*trebuia să slujească nu numai unui simplu studiu, «asupra popoarelor care au locuit țările române de la stânga Dunării mai înainte de conquist' a acestor țări de către imperatorul Traian», dar și procurării acestor lucrări pentru Biblioteca Societății*“ Academice.

În anul 1887, Urechia va preda spre publicare o primă lucrare bibliografică despre populațiile romanice din Balcani, redactată după călătoriile făcute în zonă. Apărută în anul 1889, în continuarea eforturilor pentru

⁵⁹⁾ Revista română, 1861, p. 703. Apud: B. Teodorescu. Op. cit., p. 45

⁶⁰⁾ Ateneul Român, 1, 5 octombrie 1860, p. 56. Apud: P. Păltănea. V.A. Urechia și bibliografia „dacoromanica“. Revista de Istorie, tom 42, 6, iunie 1989, p. 616

⁶¹⁾ P. Păltănea. Documente caartografice cu valoare patrimonială din colecțiile Bibliotecii „V.A. Urechia.“ În: Valori bibliofile din patrimoniul cultural național, vol.2, Buc., 1983, p. 105; a indntificat catalogul la Bibl. Academiei, Arh. V.A. Urechia, X, Varia 3.

⁶²⁾ Activitatea bibliografică și informarea științifică în Biblioteca Academiei. În: Studii și cercetări de documentar și bibliologie, vol.9, 2-3, 1967, p. 360. Se indică sursă bibliografică Columna lui Traian, 1872, pp. 154-156, 171-172, 178-179, 188-190

demonstrarea unității latinității balcanice, lucrarea *Încercări bibliografice pentru Istria și Dalmația*⁶³⁾ confirmă opinia că el intenționa să elaboreze o bibliografie a lucrărilor cu referințe despre populațiile romanice din centrul și orientul Europei.

Indicile lui Odobescu și *Încercările* lui Urechia au anticipat una din componentele planului bibliografic al Academiei Române, adoptat cu sprijinul lor. V.A. Urechia „a aprobat *INTEGRAL planul bibliografic propus de I. Bianu*“. El a prezidat ședințele în care s-au dezbătut problemele bibliografiei, începând cu anul 1894 până la aprobarea lui în 1895. A fost primul care a răspuns la *Apelul* lansat de Ion Bianu, prin trimiterea listei cărților vechi românești existente la Galați, parte din prima etapă a elaborării bibliografiei naționale, fiind și colaborator la realizarea *Bibliografiei Românești Vechi*, sublinia Dan Simonescu în anul 1965.⁶⁴⁾

De altfel, prin vocea lui V.A. Urechia, august 1867, anunțând o donație de cărți și documente la Academie, se consemnează prima mențiune a viitoarei biblioteci academice; în *Regulamentul pentru formarea Societății Literare Române*, termenul de bibliotecă nu a fost menționat. Pe toată durata vieții lui se va preocupa și de creșterea colecțiilor Bibliotecii Academiei; a donat documente, copii autentificate după documente originale în limba persană, aflate în Biblioteca Marciana din Veneția, referitoare la Ștefan cel Mare și Uzum Asan, o colecție de manuscrise în limba greacă cu privire la români, corespondențe cu domni și boieri români, cărți, facsimile, scrisori, planuri, fotografii, stampe, monede, medalii, sigilii, catalogul Bibliotecii din Thon, publicat la Hamburg în 1704, având înregistrate cărți și manuscrise cu privire la români.⁶⁵⁾

Nu se știe când se va fi gândit la posibilitatea organizării unei biblioteci publice. În conceptul și acțiunea pentru organizarea și dotarea Bibliotecii de la Galați, materializate și în proiectul localului din 1897, regăsim elemente din apelul lui Scarlat V. Vârnab pentru organizarea Bibliotecii Române de la Paris.

Practica de cercetător a multor biblioteci cu regimuri diferite de acces, îl va fi convins că numai cele cu deschidere publică sunt indispensabile pentru ridicarea culturală generală a comunității. În opiniile și acțiunile sale a considerat ca necesare trei tipuri de biblioteci, școlare, publice și naționale, la elaborarea regulamentelor și înființarea unora fiind autor sau participant.

În *Istoria școalelor*, V.A. Urechia evidențiază și comentează informațiile din documentele identificate care semnalează prezența bibliotecilor și bibliotecarilor. Faptul este de reținut ca un atestat al aprecierii locului bibliotecii în evoluția învățământului românesc, privit în perspectiva, nu în trecutul lui. El semnala că introducerea bibliotecii în structura școlii era atestată în România încă din secolul al XVII-lea: „*Inscripțiunea manuscriptului de retorică pe care au învățat fii lui Miron Costin amintește de existența unei școli publice sau domnești la Iași, care avea și biblioteca ei. Acest manuscript din secolul al XVII-lea (1664) este în posesia școalei cele mari din Iași, la 1774*“.

Opinia că unele biblioteci erau mai vechi decât datele menționate în documente: „*Originea bibliotecii de la S-tul Sava este mai veche decât hrisovul școalelor din 1776*“, după cum, „*Cel mai întâiu numit bibliotecar al S-tului Sava rămâne, până la descoperirea altor documente, dascălul Ambrosie. «Fiindcă la școala domnescă ot S-tul Sava am orânduuit Domnia Mea pe Chir Ambrosie dascăl, a fi bibliotecar*»...“, afirmă el, citând „pitacul“ lui Mihai Șuțu din 14 martie 1785.

V.A. Urechia a reținut în detaliu și elemente de tehnică și gestiune bibliotecară, ceea ce demonstrează preocuparea lui privind organizarea și funcționarea instituției de mai târziu, găsindu-i și suport istoric. Citarea unui extras din pitacul din 1791 pentru restabilirea bibliotecii de la Sfântul Sava, o va face și cu scopul de a atenționa pe contemporanii lui asupra tradiției românești și preocuparea domnitorilor

⁶³⁾ V.A. Urechia. *Încercări bibliografice pentru Istria și Dalmația*. În: *Analele Academiei Române*. Seria a II-a. Tom X, 1889, p. 3–20

⁶⁴⁾ D. Simonescu. Prefață. În: Gh. Hâncu. *Cartea românească veche*. Galați, 1965, p. 3; *Analele Academiei Române*. Seria a II-a. Tom. XVI, 1893–1894, p. 201 și urm. Tom XVII, 1894–1895, p. 94–95, 108–110, 225–227

⁶⁵⁾ *Analele Academiei Române*. Seria a I-a. Tom X, Secția I, Buc., 1877, p.7

români pentru biblioteci. Va cita un document demn de reținut pentru principiul de drept privind administrația și răspunderea de patrimoniu public. Mihai Șuțu „însărcinează pe boierii epitropi să inventarieze și «să se facă căutarea cărților din biblioteca ce a fost a școalelor ot S-tul Sava, dupe catalogul lor ce este pentru toate felurimile de cărți anume, unde să meargă un dascăl de știință a mai multe limbi, la locul unde sunt puse în păstrare și pentru cele ce vor lipsi să apuce pe cei ce le-au avut în păstrare, să de seama de toate, de care făcând foaie, să o arate M. Sale».”

Pentru o istorie a biblioteconomiei românești este de reținut și faptul că V.A. Urechia comentează, apreciind-o ca fiind „minunată”, „anaforaua în chestiunea școalelor” a „patronului luminat și energic al învățământului”, cum îl supranumea pe Mitropolitul Iacob al doilea. Este mai mult decât interesant din toate punctele de vedere, că pentru Academia din Iași anaforaua lui Iacob prevedea un „principiu de depozit legal” și pentru cărțile importate în Moldova: „Cap. VIII prevede existența unei biblioteci, sub supravegherea unui epistat. La bibliotecă sunt datori toți neguțătorii, care vor aduce cărți în țară, să dea câte una gratis. Dacă cartea este prea scumpă i se va plăti jumătate din preț.”⁶⁶⁾

Introducerea de către Mitropolitul Iacob a obligativității importatorilor de cărți de a depune un exemplar la cea mai mare bibliotecă din Moldova, constituie un principiu original de constituirea „fondului de tipărituri a statului”, atestă nivelul receptării rolului bibliotecii între instituțiile fundamentale ale statului, în modernizarea societății. Nu este exclus ca V.A. Urechia să fi dorit reactivarea prevederii lui Iacob, pentru asigurarea prezenței cărții în zona de acces public, ca una din măsurile pentru garantarea exercitării dreptului cetățeanului de acces la toate sursele de informații.

Este încă un argument că el dorea să susțină istoric necesitatea școlii și bibliotecii în ridicarea culturală a românilor.

Pentru a putea fi înțeles, în evoluția lui, conceptul biblioteconomic al lui V.A. Urechia, trebuie asociat recursul lui la istorie cu interesul pentru observarea structurii funcționale a bibliotecilor din străinătate, de la organizarea colecțiilor și instrumentelor de informare, la pregătirea personalului.

În anii 1870–1871, când se pare că preocupările pentru organizarea bibliotecilor îi stăpâneau gândurile, va relua în presă, sub formă de știri comentate, însoțite de extrase, ceea ce avea notat despre bibliotecile vizitate. Semnala avantajele organizării colecțiilor, existența cataloagelor și prezența personalului competent, precum și dificultățile întâmpinate în accesarea informațiilor și cercetarea documentelor, consumul de timp și chiar imposibilitatea consultării acolo unde organizarea lipsea: „Cred că facem un serviciu arheologiei (sic) noastre, publicând în limba originală catalogul manuscriselor bibliotecii din vechea republică a Genovei, din care avem extrase relative la români; însoțim fiecare manuscris de numerele și literele catalogului original”, sublinia în 1870, pentru ca în 1871 să reia: „Genova posedă un arhiv comunal foarte celebru, dar în 1861, când l-am cercetat eu, era în cea mai cumplită dezordine. Puțin mă putui deci folosi de acel arhiv, care nedubiu este foarte avut de documente cu referință la noi. De biblioteca Universității din acel oraș mă folosii mai bine”.

După ce lista 27 de titluri, cu indicarea cotei fiecăruia, nota: „Pe lângă documentele ce aflai la biblioteca Universității, mai dădui și de câteva la altă bibliotecă, intitulată civică.”

Din punct de vedere al dotării, organizării documentelor, instrumentelor de informare și competența personalului este de reținut relatarea despre biblioteca din Barcelona: „Barcelona, atât de celebră în evul de mijloc, posedă încă și azi arhivul cel mai antic, mai avut, mai complect și mai bine ordonat din toată Europa. Documentele ce cuprind acest mare arhiv sunt legate la un loc în 8.000 de volume în folio. Aci se conservă peste 20.000 de hrisoave diverse și nu mai puțin de 900 de bule papale. Sunt mai bine de zece ani de când am vizitat acest tezaur ingente al istoriei evo-mediale a întregii Europe. Dar ce puteam face cu 8.000 volume încărcate cu sute și mii de documente și 20.000 de pergamente pe suluri? Acolo este de lucru pentru zeci de ani și pentru mulți istorici și eu eram singur și nu puteam sta în Barcelona decât două săptămâni. Atătu-mi

⁶⁶⁾ V.A. Urechia. Istoria școalelor de la 1800–1864. Buc., 1892, pp. 32–33, 51, 66, 74.

fi deajuns ca să mă orientez, în lipsă de un catalog index rerum. Trebuie să recunosc însă public că păstrez o nestinsă recunoștință d-lui Antonio de Bofarul, eruditul director al arhivului,... mi-a fost de mare ajutor ca să nu pierd tocmai zilele ce puteam da arhivului de la Barcelona.”⁶⁷⁾

Observațiile făcute de pe poziția utilizatorului au fost convertite în elemente biblioteconomice de organizatorul Bibliotecii Publice de la Galați. Se poate afirma, fără teamă de greșală, că, la baza organizării ei, Urechia a pus tradiția românească și experiența preluată din bibliotecile europene cercetate, – valorificate și în *Regulamentul bibliotecilor publice de stat din 1864*.

V.A. Urechia a extrapolat definiția instituției școlare la practica organizării bibliotecii publice; acel „*ce complex*“, cum numea el școala, însemna local, mobilier, cărți, aparatură și personal.

În această succesiune s-au derulat activitățile premergătoare ianugurării Bibliotecii Publice de la Galați. Începe punerea în operă a conceptului său prin demersurile pentru asigurarea cadrului juridic, oficializat prin decret ca instituție de stat cu personalitate morală, a condițiilor de proprietate, organizare și funcționare; urmează apoi localul, în absența căruia alege spațiile necesare în cea mai mare clădire școlară din Galați, dotarea cu un fond de cărți inițial, mobilierul și angajarea personalului; inventarierea și organizarea cărților, redactarea notițelor bibliografice pentru cataloagele fișier și tipărirea catalogului general, finalizează seria lucrărilor de pregătire pentru darea în uz public a instituției. Cu o lună de zile înainte, totul fiind gata, pregătește festivitatea de inaugurare, publicitate și serbarea inaugurală fiind ultimile elemente pentru lansarea bibliotecii în viața publică.

Funcționalitatea bibliotecii publice în viziunea lui Urechia putea fi optimă numai pusă în legătură cu alte instituții similare. Condiționarea deschiderii publice de tipărirea catalogului bibliotecii, trimis principalilor biblioteci, muzee, arhive din țară și străinătate, la persoane particulare, atestă modernitatea conceptului său biblioteconomic. Este prima bibliotecă publică din țară care își tipărește catalogul și o revistă proprie; cele care au precedat-o au avut funcții naționale sau universitare.

Editarea revistei proprii pentru punerea în circulație a informațiilor despre bibliotecă, colecții, cu bibliografii, extrase documentare, articole tematice și mici producții literare este o altă coordonată pe care își plasează conceptul de bibliotecă publică ancorată în social-cultural. Revista marca începutul abordărilor teoretice în domeniul biblioteconomiei. A fost cântecul de lebadă al lui Urechia și pentru acest domeniu, dintre multitudinea celor ce l-au preocupat.

Conectarea bibliotecilor astăzi în rețea prin Internet, ne place să o spunem, nu este un concept nou, ci alte condiții de punere în practică, alt purtător material de înregistrare și transmitere a informației, altă viteză de circulație, altă arie de accesare, superioară în raport cu cea din perioada de la întretăierea secolelor al XIX-lea și al XX-lea, însă cu aceeași funcționalitate.

La V.A. Urechia se descifrează cu ușurință percepția rolului formativ și cultural al cărții, respectiv accentuarea prin instituționalizarea colecționării ei în biblioteci accesibile comunităților și grupărilor sociale. În această structură organizatorică, în viziunea lui, cartea devine „armă“, iar produsul ei, cultura, „cetate“ inexpugnabilă. În cuvântul ianugural, rostit la 11 noiembrie 1890, va expune acest concept, odată cu predarea bibliotecii lui pentru folosință publică. Esența acțiunii culturale prin biblioteca publică este formarea omului. Cartea contribuie la „creșterea conștiinței“, iar aceasta este singura cetate ce nu poate fi răpusă.

Urechia a ajuns la concluzia că ascunse printre rafturile bibliotecii personale cărțile, periodicele, manuscrisele, scrisorile, fotografiile, stampele și alte componente ale patrimoniului cultural privat – apanaj individual sau al grupului din jur – nu sunt de un real folos în plan social. Convins de importanța instituționalizării bibliotecii personale, el le-a scos la lumina zilei pentru a le face să trăiască prin valoarea cuvântului încorporat și prin frumusețea lor specială, generatoare de vibrații afective și intelectuale în rândurile publicului. Biblioteca sa a căpătat adevărate valențe prin schimbarea statutului în bibliotecă publică, cu acces fără limite, pusă sub protecția statului.

⁶⁷⁾ Informațiunile, 10 ianuarie 1870, p. 2; 28 noiembrie p.2 și 2 decembrie 1871, p. 3

V.A. Urechia a conștientizat din practica activității sale, că acțiunea participativă a cărții este într-adevăr completă când este pusă în instituție publică, iar în sistemul formativ și infomativ se particularizează prin stimularea dorinței individuale de cunoaștere, acumulare și creație. El a văzut în carte un vestigiu al istoriei și civilizației umane, liant între generațiile ce se succed.

Aceasta este teorie și practică biblioteconomică românească.

Se remarcă la Urechia absența sentimentului posesiv, al proprietății cărții; o mărturisește la 11 noiembrie 1890, cu o metaforă–concept asupra necesității instituționalizării utilizării publice a cărții prin bibliotecă: „Cărțile nu sunt făcute pentru anume om, ci pentru toți delaolaltă, că precum văzduhul nu-l închide omul numai pentru sineși, ci din el trăiesc cu toții, așa și de carte cadese a se împărtăși tot neamul românesc.“

În succintul expozeu despre bibliotecile la români, publicat în *Buletinul Fundațiunii Urechia*, sunt formulate elemente definitorii pentru menirea bibliotecilor publice, așa cum le vedea el la început de nou secol: instituții cu acțiune complexă pentru educație, instrucție, cultură: „Evident este că aceste depozite de cultură aduc națiunii foloase incalculabile, sunt un izvor pentru cultura limbii, răspândirea cunoștințelor, stima străinilor și a posterității. În... biblioteci se pot găsi cei mai remarcabili autori..., ale căror scrieri au contribuit și contribuiesc la împlinirea faptei cele mari a civilizațiunii, la formarea minții și inimii, cu alte vorbe la perfecționarea omului prin înmulțirea cunoștințelor.“⁶⁸⁾

Se identifică aici ideea superiorității textului scris în acțiunea formativă și educativă. Cărțile erau, sunt și vor fi purtătorii materiali ce vehiculează științele, cultura, arta. Ele se află în biblioteci și de aici rolul instituției în viața societății.

În pragul secolului al XX-lea, Urechia atrăgea din nou atenția asupra necesității organizării instituțiilor de cultură, pentru formarea, educarea și înaintarea românilor pe calea civilizației, sugera corelarea acțiunilor într-un sistem. Trei instituții sunt considerate de el ca fundamentale alături de biserică: „Străbunii noștri ridicau biserici și înființau spitale. Avem nevoie însă de biserică culturală în care națiunea să-și deștepte conștiința și să se lumineze; așa case, instituțiuni în care să-și vindice nu numai corpul, dar și sufletul, și să-și organizeze mintea sunt școlile, bibliotecile, muzeele de toată categoria.“⁶⁹⁾

Este un postulat formulat când își încheiase acțiunea de materializare a conceptelor sale în organizarea instituțiilor respective, la un an distanță de despărțire de lumea pământeană. Consemnarea are valoare testamentară pentru generațiile ce-i urmau.

V.A. Urechia a urmărit realizarea enciclopedismului și universalității colecțiilor, dezvoltarea părții ce-i imprima profilul științific dorit de el, deziderat al oricărei biblioteci publice de o anumite dimensiune. Și-a numit ctitoria „depozit de cultură“, „depozit național“. În accepțiunea lui, în contextul caracterizii bibliotecii gălățene, sintagma avea o triplă încărcătură semantică: *bibliotecă românească* – în secolul lui și în zilele noastre național este sinonim cu românesc–, *bibliotecă de interes național* – prin valoarea colecțiilor –, *național-zonal*, prin acțiunea teritorială, extinsă la sudul Moldovei, al Basarabiei și nordul Dobrogei.

Aceasta explică și intervențiile sale din 1891 privind modificarea legii pentru introducerea bibliotecilor publice din Galați și Craiova, alături de cele din București și Iași, ca depozite legale de tipărituri. Nu este o exagerare dacă se deduce din scrisoarea lui V.A. Urechia către Ministerul Instrucțiunii Publice principiul multiplicării repartiției teritoriale a depozitului legal, deși nu este formulat ca atare, cu dublă importanță: crearea de noi baze de cercetare și sporirea siguranței în caz de vicisitudini. Un principiu modern de repartiție teritorială a depozitului național de tipărituri, legalizat în perioada interbelică, extins astăzi, Biblioteca „V.A. Urechia“ fiind însă exclusă, altele, fără tradiție în domeniu, obținând acest drept.

⁶⁸⁾ Buletinul Fundațiunii..., p. 1

⁶⁹⁾ V.A. Urechia. Pentru cine vrea să-și facă numele nemuritor. În: Apărarea Națională. 23 martie 1900. Apud: V. Goia. Op. cit. p. 116

După inaugurare, instituția a fost împărțită în două secțiuni, bibliotecă – muzeu, pentru ca spre sfârșitul primului deceniu de activitate, să se încerce transformarea în Fundație cu trei secțiuni: Bibliotecă – Muzeu – Pinacotecă.

Creșterea colecțiilor de stampe, gravuri, litografii și alte lucrări de artă, de documente și obiecte de muzeu îl va fi determinat să gândească această structură, având ca model și Fundația Balaguer, Bibliotecă–Muzeu, din Villanueva, Spania. Cu fondatorul acesteia avea afinități și preocupări comune, erau în relații personale, epistolare, culturale și de schimb interbibliotecar.⁷⁰⁾

Alături de componentele definiri bibliotecii publice, deducem din acțiunea practică a lui Urechia un modul de program și punerea lui în operă pentru înființarea unei biblioteci publice de stat, cu aplicabilitate și în zilele noastre. Este un exemplu de ceea ce numim astăzi management de bibliotecă.

Structura programului, reconstituit după succesiunea activităților pentru înființarea Bibliotecii Publice din Galați, ar fi următoarea: local, statut juridic, regulament, colecții, finanțare, personal, mobilier specific, evidența patrimoniului, evidența bibliografică, informare bibliografică, legături instituționale.

Acesta este „ce”-ul complex prin care definea instituția școlară, extrapolat la dimensiunea instituției bibliotecii. Și dacă se compară acest modul organizatoric al bibliotecii publice, pus în practică de profesorul Vasile Alexandrescu Urechia în ultimul deceniu al secolului trecut la Galați, cu orice definiție elaborată în zilele noastre pe mapamond, trebuie să i se acorde dreptul de autor al conceptului de bibliotecă publică modernă.

V.A. Urechia a circumscris biblioteca structurilor instituționalizate de instrucție, de formare profesională și culturală, de educație permanentă, de cercetare științifică indispensabile comunităților umane și instituțiile lor. Biblioteca publică în viziunea și practica lui este un serviciu social, care, asistat pozitiv, contribuie activ la progresul vieții comunității servite sub toate aspectele –instructiv, formativ, cultural, moral, civic– și, nu în mică măsură, la progresul vieții materiale a membrilor comunității. Este, deci, prefigurată definirea sociologică a bibliotecii publice din zilele noastre.

V.A. Urechia a înțeles că biblioteca sa personală va fi mai utilă viitorimii și va rezista peste timp dacă va fi dată în folos obștesc. Din acest punct de vedere, sunt de reținut considerațiile profesorului Dan Simonescu, care definesc sensul gândului și importanța gestului lui:

„V.A. Urechia a dovedit PRIN FAPTE generozitatea sa; a oferit un exemplu clasic de ce interes mare național și social poate căpăta o bibliotecă particulară când devine bun al întregului popor. O bibliotecă personală, oricât de folositoare ar fi ea pentru activitatea științifică a posesorului ei, nu îndeplinește o funcție socială eficientă. Rolul ei în dezvoltarea intelectuală a societății îl îndeplinește o bibliotecă particulară numai când ea s-a transformat din particulară în publică.”⁽⁷¹⁾

În organizarea bibliotecii publice de la Galați, Vasile Alexandrescu Urechia a făcut însă o investiție ce nu poate fi estimată material și nu este primitoare de nici o definiție; a investit sufletul său, spiritul său, care este viu și prezent și astăzi, simțit de toți cei ce sunt înzestrați cu sensibilitatea necesară.

Gr. Tocilescu a sesizat și evidențiat în sesiunea comemorativă a Academiei Române din 1902, locul pe care îl ocupa biblioteca în preocupările lui Urechia:

„Ce exemplu mai frumos decât acela de a vedea un om sărac, trăind din leafa dascălească și din agoniile condeiului, având copii și nepoți de susținut la studii, fete de măritat, familie grea de ajutat, și el totuși întemeind la Galați o bibliotecă... Biblioteca gălățeană era copilul de predilecție al generosului bărbat.”⁽⁷²⁾

⁷⁰⁾ Buletinul Fundațiunii..., p. 32; Ds. XXXII, 1902, f. 3–4

⁷¹⁾ D. Simonescu. Op. cit., p. 4

⁷²⁾ Analele Academiei. Seria a II-a. Tom. XXIV, 1901/1902. Buc., 1902, p. 74

Peste decenii, Lucia Borș, vizitând sălile bibliotecii, încerca un portret spiritual al fondatorului, dedus din conglomeratul de cărți, stampe și obiecte istorice, așa cum le-a văzut expuse în 1932:

„Muzeul V.A. Urechia, – așa cum e azi așezat în preajma cetitorilor, evocă puternic figura și personalitatea întemeietorului lui. O figură blândă și îngăduitoare, un suflet îndrăgostit până la la pasiune de idealul național, o minte ce primea totul, gășind fiecărui lucru un înțeles, o intenție, o însemnătate mistică a trecutului, lucruri ce l-au îndemnat să răzbească prin toate colțurile, pentru a strânge, din miile de pietre comune, – firele de aur – ce constituiesc azi o frumoasă podoabă a orașului său de predilecție.“

L. Borș a simțit imboldul sublinierii încă odată a încercărilor și reușitelor de a-și pune în forme materiale, instituționalizate, esența spiritului lui: *„Biblioteca și muzeul donat Gălățenilor, este prin felul compoziției lor, o ilustrație perfectă a sufletului lui V.A. Urechia și o sinteză a multiplelor direcții în care spiritul lui agitat de atâtea probleme, lucra fără osteneală.“*

În susținerea aserțiunii îl citează pe Gr. Tocilescu: *„Dar nu hrănea el oare ideea fericită, dar greu de îndeplinit, a unei păci între popoare, și a unei justiții internaționale date unui arbitraj, idealul cel mai frumos ce s-a putut propune unei generații?... Conferențiar și orator bun, el vorbește la Parlament, Academie, Universitate, Atenee, în capitalele străine, luând parte la diferite congrese unde arăta nevoile și idealul neamului românesc, luptând pentru regenerarea intelectuală și morală a Românilor de pretutindeni, pentru a menține glasul conștiinței naționale. Nu e de mirare, deci cunoscând cine a fost omul, să ai impresia, intrând în biblioteca și muzeul «Urechia», cu multe lucruri datorite de el, că te afli într-un sanctuar unde oficiază zilnic pentru cauza națională.“*

Gr. Tocilescu a ținut să sublinieze în noiembrie 1901, una dintre *„multiplile direcții în care... lucra fără osteneală“* V.A. Urechia, pace între popoare și justiție internațională.⁷³⁾

Să fi cunoscut el inițiativa Comitetului Uniunii Interparlamentare de a propune și susține candidatura lui V.A. Urechia la Premiul Nobel pentru pace?

Anișoara Popa va pune pentru prima dată, în anul 2001, în circulație publică această informație, interesantă, am spune noi, pentru istoria României.

Președintele Biroului permanent de la Berna al Uniunii Interparlamentare, dr. Albert Gobat, îi scria lui Urechia la 12 aprilie 1901: *„Este din păcate prea târziu pentru a mai face ceva pentru concursul Nobel, termenul limită al înscrierii fiind 1 aprilie.“* Albert Gobat îl informa că: *„vreo zece membri ai comitetului nostru interparlamentar au recomandat propunerea, în timp ce alte grupuri, între alții maghiarii și austriezii, au considerat că trebuie lucrat împotriva Uniunii Interparlamentare, făcând alte propuneri pentru Premiul Nobel.“*

Anișoara Popa precizează: *„Întârzierea de câteva zile în depunerea candidaturii datorată și neglijenței lui C. Porumbu, membru al grupului parlamentar român care ar fi putut să se ocupe de această problemă, a făcut ca V.A. Urechia să nu poată candida la Premiul Nobel pentru Pace din 1901, deși recunoașterea de care se bucura în acel moment și sprijinul pe care îl putea obține prin Uniunea Interparlamentară i-ar fi putut asigura reușita.“*⁷⁴⁾

V.A. Urechia era bolnav. Înclinăm să credem că nu era la curent cu aceste demersuri.

Dincolo de „intrigile de culise“, pentru istoria Bibliotecii Publice din Galați, și nu numai, este de reținut că fondatorul ei a fost primul român menționat pentru candidatură la Premiul Nobel, susținut de cel mai avizat organism european de la începutul secolului XX, Uniunea Interparlamentară.

De ce a ales V.A. Urechia orașul Galați pentru instalarea bibliotecii sale ca Bibliotecă Publică de Stat?

⁷³⁾ Lucia Borș. Op. cit. p. 354, 364

⁷⁴⁾ Anișoara Popa. V.A. Urechia. Istoric. Galați, 2001, p. 223–227

A considerat orașul Galați cap de pod, cheie pentru dezvoltarea României, pentru accesul economic și spiritual către și din spre țările europene, cu rol important în influența asupra românilor din Basarabia, a cărei zonă de sud fusese din nou acaparată de Rusia, asupra nordului Dobrogei de curând reintrată în configurația teritorială a țării.

A dorit să contribuie la progresul gălățenilor pe calea civilizației moderne, să întărească această cetate din sud-estul României prin răspândirea culturii prin carte, prin bibliotecă și muzeu, alături de școală și biserică, sprijinite de el în dezvoltarea lor aici, la Dunărea de Jos.

Avea față de fieful său electoral o datorie morală de a răspunde încrederii acordate de alegători; a fost deputat și senator de Covurlui și Galați din 1867.

În activitatea parlamentară a încercat, de multe ori a reușit, să determine legislativul să elaboreze legi și alte acte normative în spiritul viziunii lui de modernizare a statului român, în primul rând prin instrucție și cultură, ca principale căi de instaurare a civilizației. A colaborat în forul legislativ cu colegii gălățeni de bancă parlamentară, indiferent de apartenența de partid. Presa informa curent publicul despre aceste reușite. *Gazeta Informațiunile din Galați*, de exemplu, scria în ianuarie 1971: „*Subcomisia bugetară a Cultelor și Instrucției a știut să ridice instrucțiunea în mijlocul grelelor sacrificii ce ne impune situația, grație neobositului campion al școalelor, D. V.A. Urechia. Așa ni se spune că gimnaziul local a primit ameliorări simțitoare la partea materială; tot asemenea și Școala Comercială. Școlile primare și ele sunt pe punctul de a fi auzite toate dreptele cereri ce au făcut. Nu trebuie însă să uităm că în mare parte acestea necesare pentru instrucțiunea din Galați, le datorăm și stăruințelor neîntrerupte ale domnilor noștri reprezentanți, C. Brăescu și G.P. Mantu care supuseră părerile și nevoile corpului didactic de aici.*”⁷⁵⁾

Brăescu, Mantu, Mihăilescu, Pacu ș.a. au fost colaboratori apropiați ai lui Urechia în parlament și în executiv. Gh. Mihăilescu a fost secretar general al Ministerului Instrucțiunii pe când Urechia era ministru. Costin Brăescu a fost inițiatorul Bibliotecii Județene Covurlui, cum se va vedea; se poate admite că nu a lipsit influența și sfatul lui V.A. Urechia.

Apelul electoral adresat gălățenilor, publicat în anul 1892, este pilduitor pentru înțelegerea concordanței dintre idee și faptă, caracteristică omului politic V.A. Urechia.

„*Cu greu îmi vine să amintesc eu însumi, aci, serviciile ce în curgere de 35 de ani, de la 1857 până astăzi, am putut aduce țării noastre și în deosebi Galaților.*

Să fiu dar îngăduit a aminti – nu contimporanilor mei – ci celor mai tineri, că de la 1857 până astăzi, în orice situațiune m-au adus soarta și împrejurările, am fost și eu unul din luptătorii devotați, harnici și dezinteresați ai ridicării naționale și, că aproape, tot de la acea dată am muncit cu nepregetare și adesea cu noroc și pentru orașul Galați...

Școlile primare de băieți și fete, astăzi, numeroase și pline de vitalitate, pot ele a nu cunoaște în V.A. Urechia, multe un fondator, și câteva măcar un vechi și statornic prieten și sprijinitor?

Cine a transformat pustia școală reală (de 2 clase) în gimnaziul frumos populat?...

Cine a dat Galaților, în locul dezorganizatei și fără scop școală reală, o plină de viitor școală de comerț?...

După a cui zilnice și neîntrerupte stăruințe – stăruințe cari ajunseseră uneori supărăcioase chiar pentru guvernanți prieteni personali – s-au ridicat gimnaziul la treapta de liceu și s-a dat frumosul local de astăzi?...

Cum mi-ași perminte îndoiala asupra bunei primiri a apelului acestuia de corpul didactic din Galați?...”

După ce enunță alte categorii sociale, preoți, comercianți, de al căror vot era sigur că-l va primi și datorită celor obținute pentru ei, condiții pentru buna evoluție a comerțului, producției, transporturilor (*Cum mai bine de cât comerciantul știe, că numai eticheta nu garantează bunătatea mărfii?*), se oprește, nu se

⁷⁵⁾ Informațiunile din Galați. Gardistul civic, 12, 29 ianuarie 1971, p. 1

putea altfel, asupra Bibliotecii Publice, nu înainte de a-și expune crezul politic.

„Eu nu sunt un politician de meserie; eu nu sunt un polemist svăpăiat..., eu nu lupt sub deșerte și răsuf-late etichete, ci am fost, sunt și voi fi cât voi trăi un neobosit oștean al școalei, acea pârgie care singură va ridica neamul românesc de pretutindeni unde l-a răsfirat mâna lui D-zeu. Eu am sprijinit și voi sprijini numai acele guverne care au iubit și iubesc școala și am fost și sunt neamic al acelor care o lovesc, oricare fie eticheta ce acele guverne poartă...

Este de crezut că viitorimea, de va fi dreaptă, nu va deslipi numele lui V.A. Urechia de liceul din Galați, de liceul căruia el a consacrat tot rodul muncii sale, o bibliotecă de 80.000 lei, o bibliotecă, căreia a consacrat și în 1890/91 nu numai toată diurna sa de Senator, ci și din neajunsul pungii, ca s-o înmulțească, ca s-o urce de la 4.000 volume de 9.000, cât număr acum.

V.A. Urechia n-a luat un ban din punga Galaților, ci a scuturat în aceea, tot ce a agonisit și... hotărât sunt a continua să muncesc, câți ani îmi va mai dărui cerul, tot pentru înaintarea instituțiilor culturale ale Galaților.“

Punctajul problemelor abordate în discursul electoral din 1895, sintetiză a activității de parlamentar, oferă posibilitatea cunoașterii ariei problematice intervențiilor și acțiunilor ce au făcut obiectul intervențiilor sale în mandatul din 1892, oferă posibilitatea reconstituirii unei imagini complete a preocupărilor omului politic V.A. Urechia.

„Întru cât mă privește și fără de întrebare venită de la D-Voastră suntem gata a schița în largi trăsături conduita noastră în Parlament de la anul 1892 și până azi.

1. Cestiunea națională. Patriotismul românismului D.Voatră. Chestiunea ardeleană. 2. Controlul asupra administrațiunii generale. 3. Dinastia. Discursurile la adresa tronului. 4. Constituțiunea. Legea minelor. Legea comunală. Legea județeană. Legea lectorală. 5. Legea învățământului primar. Legea învățământului secundar și superior. Legea clerului. Țăranii uciși pentru legea maximului. Legea școalelor profesionale. Cuvântarea mea în favoarea școalelor din Galați. 6. Industrie, Comerț. Pescăriile din Galați, Tarifal Vamal. 7. Poște și Telegraf.

Locale.

Desființarea Seminarului și școlii secundare de fete, a școalei superioare comerciale. Dobrogea față de Galați. Porto Frank. Calea ferată Galați Prut. Garnizoana militară. Pensionarea învățătorilor, foști, la școalele comunale.

Ideal.

Podul de la Constanța și influențele viitoare. Sufragiul Universal. Corporațiunile sau sindicaturile. Orele de lucru de fiecă zi. Serbarea Duminicii. Marii industriași și muncitorii. Descentralizarea comunală și în genere administrativă. Mai dreapta remunerare a servitorilor bisericești. Gratuitatea cărților didactice pentru sate.“⁷⁶⁾

Vasile Alexandrescu Urechia a avut încredere în gălățeni că vor păstra și apăra biblioteca lui și ei nu i-au înșelat așteptările.

Biblioteca Publică „V.A. Urechia“ de astăzi este o continuitate organică în componentele ei de bază, investită cu noi funcții determinante, în raport cu creșterea cantitativă și consistența activității intelectuale, extinse la nivelul tuturor prestațiilor umane, în raport cu progresul științific și tehnic, cu răspândirea cunoștințelor și informațiilor ce tind să se generalizeze la toate structurile instituționale, inclusiv la celula societății, familia.

Retrospectiva evoluției conceptelor și elementelor definatorii formulate de predecesori, care se regăsesc în practica de la Galați, componente ale instituției bibliotecii publice, permit sesizarea cu ușurință a faptului că cele sintetizate în zilele noastre în definirea bibliotecii se bazează pe teorii și expermente tradiționale, valabile, probabil, și mâine.

⁷⁶⁾ Arh. BVAU, Ds. CXVIII, f. 111, f. 6 Bruionul discursului rostit la Galați în 1895